

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
โครงการโนรานคดีบนพื้นที่สูงในเขตอุ่นภูมิภาค
จังหวัดแม่ฮ่องสอน
(เล่มที่ 1: รายงานสรุปภาพรวมโครงการวิจัย)

โดย รัศมี ชูทรงเดชและคณะ

พฤษภาคม 2546

ຄະນະຜູ້ວິຈີຍ
ໂຄຮງກາຣໂບຮາມຄດືບນພື້ນທີ່ສູງໃນເຂດອຳເກອປັງມະພ້າ
ຈັງຫວັດແມ່ສ່ອງສອນ

ຜູ້ວິຈີຍ	ສັງກັດ
1. ຜູ້ນໍາຄາສຕຣາຈາຣຍ໌ ດຣ. ຮັດມື ທູກຮຽດເຊ	ການວິຊາໂບຮາມຄດື ຄະນະໂບຮາມຄດື ມາວິທຍາລັຍສິລປະກາຣ
2. ອາຈາຣຍ໌ ດຣ. ສູກາພຣ ນາຄບັລສັງກົ	ການວິຊາສັງຄມວິທາແລະມານຸ່ຍວິທາ
3. ຮອງຄາສຕຣາຈາຣຍ໌ ດຣ. ນາງສູດາ ຖົມຈຳນັກ	ຄະນະສັງຄມຄາສຕຣ ມາວິທຍາລັຍເຊີ່ຍໃໝ່ ຄະນະສິ່ງແວດລື້ອມແລະທະວິທະກາສຕຣ ມາວິທຍາລັຍມົດລ

ສັນບສນຸນໂດຍ ສຳນັກງານກອງທຸນສັນບສນຸນກາຣວິຈີຍ (ສກວ.)
(ຄວາມເຫັນໃນຮາຍງານນີ້ເປັນຂອງຜູ້ວິຈີຍ ສກວ. ໄນຈຳເປັນຕົອງເຫັນດ້ວຍເສນອໄປ)

คำนำ

โครงการ โบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน เกิดจากแรงบันดาลใจของผู้วิจัยที่อยากรักษาความเรียบง่าย “วัฒนธรรมโล่งไม้” ซึ่งเคยพบจากการทำงานวิจัยในบริเวณลุ่มแม่น้ำแควน้อย จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อประมาณ 15 ปีที่ผ่านมา พื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า มีลักษณะภูมิประเทศและธรรมชาติของหลักฐานทางโบราณคดีที่คล้ายคลึงกับที่จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยจึงเข้าร่วมวิจัยในโครงการสำรวจและจัดทำระบบฐานข้อมูลสำหรับจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิทธิพงศ์ ดิลกวณิช จากคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาดิล เป็นหัวหน้าโครงการ ดำเนินงานระหว่าง ปีพ.ศ. 2541-42 เมื่อเสร็จสิ้นโครงการวิจัย ก็รู้สึกว่าซังนี้ช่องว่างของความรู้ทางด้านโบราณคดีมากที่ต้องการดำเนินการ ผู้วิจัยจึงพัฒนาโครงการ โบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอนขึ้น โดยการต่อยอดจากข้อมูลที่ได้ทำการวิจัยไว้ตั้งแต่โครงการสำรวจฯ ผู้วิจัยทราบดีว่าการ “สืบสาน” และ “สืบทอด” เรื่องราวของคนในอดีตบนพื้นที่สูงไม่ใช่เรื่องง่ายที่นักโบราณคดีสามารถจะทำความเข้าใจและหาคำตอบได้โดยลำพัง หากแต่จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญจากสาขาอื่นๆ ด้วย

โครงการ โบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้รับการสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกอ.) เป็นเวลา 2 ปี (1 มีนาคม 2544-28 กุมภาพันธ์ 2546) เป็นโครงการวิจัยแบบสาขาวิชาการที่ประกอบด้วยทีมวิจัยทางสังคมศาสตร์ คือโบราณคดี และมนุษยวิทยากายภาพ และทีมวิจัยทางวิทยาศาสตร์ คือวงปีใหม่ จากสหมหาวิทยาลัย คือภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาดิล นาร่วมทำงานวิจัยพื้นฐาน เพื่อร่วบรวมและสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับ “คน สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมโบราณ” บนพื้นที่สูง ซึ่งยังเป็นพื้นที่ขาดหายของความรู้ด้านโบราณคดี

การวิจัยในลักษณะสาขาวิชาการนี้ เกิดการพัฒนาความรู้ทั้งทางด้านแนวคิดทฤษฎี และวิธีวิทยาของแต่ละสาขาไปพร้อมๆ กัน ทำให้เกิดการพัฒนากระบวนการสร้างความรู้ในแต่ละศาสตร์ควบคู่กับการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ที่เป็นผลของการวิจัย นอกเหนือนี้ โครงการวิจัยพยายามจะสร้างให้เกิดประชาคมวิจัยที่มีความสนใจทำงานค้นคว้าทางโบราณคดีในพื้นที่วิจัยบนพื้นที่สูงอย่างต่อเนื่อง และสร้างความร่วมมือเชิงพาณิชย์ทางให้กับนักโบราณคดีรุ่นใหม่ในฐานะนักวิจัยอาชีพ

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มีจำนวนทั้งหมด 8 เล่ม คือ เล่มที่ 1: สรุปภาพรวมของโครงการวิจัย เล่มที่ 2: ภาพรวมของงานโบราณคดี เล่มที่ 3: การสำรวจทางโบราณคดี เล่มที่ 4 การขุดคันเพิงพาน้ำไว้ เล่มที่ 5: การขุดคันเพิงพาถ้าลอด เล่มที่ 6: ด้านมนุษยวิทยากายภาพ เล่มที่ 7: ด้านวงศ์ปีใหม่และสิ่งแวดล้อม และเล่มที่ 8: การเผยแพร่ผลการวิจัยและการใช้ประโยชน์

รายงานฉบับนี้ เป็นรายงานเล่มที่ 1 นำเสนอสรุปการวิจัยทั้งหมด ซึ่งได้นำเสนอการผลการวิจัยทางด้านโบราณคดี มนุษยวิทยากายภาพ วงศ์ปีใหม่และวงศ์ปีใหม่ โดยสร้างองค์ความรู้ใหม่ในเรื่องคน สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมโบราณ ทำให้เกิดพรมแดนความรู้ใหม่ทางด้านโบราณคดี มนุษยวิทยากายภาพและวงศ์ปีใหม่เกี่ยวกับอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งแต่เดิมเป็นดินแดนที่แทบจะไม่มีประวัติศาสตร์วัฒนธรรม

การนำเสนอเป็น 5 บท คือ บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาของโครงการวิจัย บทที่ 1 นำเสนอการประเมินสถานภาพขององค์ความรู้ บทที่ 2 การวิจัยแบบสหวิทยาการ บทที่ 3 บูรณาการวิจัยแบบสหวิทยาการ บทที่ 4 บทสรุป และ บทที่ 5 นำเสนอปัญหาและอุปสรรคที่พบระหว่างการสำรวจ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานต่อไปในอนาคต

คณะกรรมการวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานฉบับนี้ คงจะเป็นรายงานที่มีคุณค่าและมีประโยชน์อย่างกว้างขวางแก่นักโบราณคดี นักวิชาการสาขาที่เกี่ยวข้อง นักเรียนและนักศึกษา และผู้ที่สนใจศึกษาดูชมของจังหวัดแม่ฮ่องสอนและโบราณคดีภาคเหนือ

รัศมี ชูกรงเดช
หัวหน้าโครงการวิจัย
โครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะ莎 จังหวัดแม่ฮ่องสอน
พฤษภาคม 2546
ต้นฤคุณ วงศ์ท่าพระ

คำขอบคุณ

โครงการวิจัยเรื่อง โบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอนนี้จะสำเร็จลงมือได้เลย หากไม่ได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากหลายฝ่าย ทั้งที่เป็นสถาบันและบุคคล

ในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัยโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่สนับสนุนเงินทุนในการทำงานวิจัย ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และคณะ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ให้เวลาและผู้วิจัยในการทำงานวิจัย

นอกจากสถาบันแล้วมีบุคคลนามาภิญญาที่ผู้วิจัยขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี่

ขอบพระคุณศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช อคีศุภ์อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ที่กรุณาให้โอกาส ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดโครงการวิจัยนี้ ศาสตราจารย์ปียะวัตติ บุญ-หลง ผู้อำนวยการคนปัจจุบันที่กรุณาให้คำแนะนำ ติดตามและสนับสนุนโครงการวิจัยจนกระทั่งเสร็จสิ้น โครงการ

ขอบพระคุณอาจารย์พูน วีระประเสริฐ อธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากร และศาสตราจารย์ ดร. พาสุข อินทราอุช คณบดีคณะโบราณคดี ที่สนับสนุนการทำงานวิจัยตลอดระยะเวลา 2 ปี

ขอบพระคุณคร. ชิต จิตเตวี ผู้อำนวยการฝ่าย 1 ที่ให้ความไว้วางใจ และสนับสนุนโครงการนี้มาโดยตลอด ขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์สุชาดา ชินะจิตร ผู้อำนวยการฝ่าย 3 และ ดร. ศีลาภรณ์ บัวสาย ผู้อำนวยการฝ่าย 4 ที่กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในระหว่างการดำเนินงานวิจัย

ขอบพระคุณที่ปรึกษาโครงการฯ รองศาสตราจารย์ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม ที่เป็นผู้ชุดประกายเกี่ยวกับเรื่อง การศึกษาโบราณคดีชาหยอน รองศาสตราจารย์ นายแพทย์สรรไจ แสงวิชัย ผู้ที่มีความมุ่งมั่นและกรุณาสนับสนุนให้กำลังใจในการทำงานมาโดยตลอด และอาจารย์ปฐมฤกษ์ เกตุทัต ที่ให้ข้อแนะนำ ร่วมคิด ถกเถียง อภิปราย สนับสนุนและให้กำลังใจจนกระทั่งงานวิจัยเสร็จสิ้นลง อ. พ.อ.ศักดิ์ จึงพัฒนาวดี ที่ปรึกษาทางด้านมนุษยวิทยา ภาษาไทย ที่กรุณแนะนำเรื่องการจำแนกฟัน

ขอบคุณคุณสาววัฒน์ แนวหนา ผู้อำนวยการสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์ที่ 6 เชียงใหม่ (ปัจจุบัน เปลี่ยนเป็นสำนักศิลปากรที่ 8) คุณทรงศรี โอดญา และความชิมณฑุ์ วิจัยลักษณ์ ที่อำนวยความสะดวกในการทำงานมาโดยตลอด

ขอบคุณชาวบ้านหมู่บ้านบ้านไร่ ถ้ำลอด เมืองแพน และน้ำบ่อสะแป๊ ที่เป็นครูที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และทำให้นักโบราณคดีจะต้องเปลี่ยนโลกทัศน์ในการทำงานวิจัยภาคสนาม

ขอบคุณนายอำเภอประยูร รัตนเสนีย์ ปลัดอำเภอวัชระ โชติรสเศรษฐี กำนันณณี เสดาสุวรรณแห่งบ้านถ้ำลอด ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้ห่วงใยบ้านไร่ ผู้ใหญ่บ้านนานาห้อง ผู้ใหญ่บ้านเมืองแพน ที่มีน้ำใจที่มอบให้กับทีมวิจัยและให้ความเป็นมิตรให้กับคณะผู้วิจัย และทำให้รู้สึกว่าปางมะผ้าเป็นบ้านหลังที่สอง

คุณศรีพันธุ์ ชำนาญกิจ หัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สัตว์ป่าลุ่มแม่น้ำปายและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทุกคน และหัวหน้าหน่วยพิทักษ์สัตว์ป่าอำเภอปางมะผ้าและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทุกคน ที่ช่วยเป็นเวรยามและช่วยอำนวยความสะดวก ทุกอย่างระหว่างที่ตั้งแคมป์ในหมู่บ้านบ้านไร่ พลตรีสมหมาย วงศ์มาก ที่กรุณาประสานงานและให้ข้อแนะนำเกี่ยวกับเรื่องพื้นที่ในการทำงานวิจัย พ.อ. สันติชัย จารุวรรณ แห่งค่ายการวิลัง จังหวัดเชียงใหม่ที่อำนวยความสะดวกเรื่อง

เด็นที่ที่ใช้ในการบุคคลนี้แหล่งโบราณคดีบ้านไร่ เจ้าอาวาสวัดสนป่อง ที่ให้ข้อมูลเครื่องครัวและงานชามระหว่างบุคคลนี้ที่แหล่งโบราณคดีเพิงพานบ้านไร่ และคุณสมศักดิ์ เลาเย่เป่า หัวหน้าศูนย์ศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่าถิ่น้ำลอดและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทุกคนที่ช่วยอื้อเรื่องสถานที่พัก ที่ทำงาน และyanพาหนะระหว่างที่ทำงานในพื้นที่ตลอดระยะเวลา 2 ปี

ขอบคุณ รศ. สุรพล นาຄะพินธุ์ ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร รศ. พ.ดร. อะนันด์ อุ่ยมอรุณ ภาควิชาทันตวิทยา-พยาธิวิทยาช่องปาก คณะทันตแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พศ. พพญ.ดร. กนกนากุจ จินตภานันท์ อาจารย์พิเศษ คณะทันตแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อ. ดร. มนตรี ชูวงศ์ ภาควิชาธรณีวิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ดร. บริรักษ์ ประยูรลิทีช์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช และสั่งแวดล้อม กระทรงทรายพารแห่งชาติและสั่งแวดล้อม Dr Brendan Buckley Tree-ring Laboratory Lamont-Doherty Earth Observatory of Columbia University, USA ที่กรุณาเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลการวิจัยแต่ละด้าน

ขอบคุณ พศ. สุรพงษ์ เลิศทัศนีย์ และรศ. สุจิตร พิตรากุจ จากภาควิชาธรณีวิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ดร. มนตรี ชูวงศ์ จากภาควิชาธรณีวิทยา คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ช่วยกรุณาวิเคราะห์การก่อตัวของแหล่งโบราณคดี สัตว์แพที่รัฐพันธ์ พัฒนรังสรรค์ จากคณะสัตว์แพที่ มหาวิทยาลัยมหิดล ดร. เยาวลักษณ์ ชัยมณี และศาสตราจารย์ ดร. จอง จาเร็ค แจเกอร์ แห่งมหาวิทยาลัย ม่องต์ออลิ耶ร์ ประเทศฝรั่งเศส มาช่วยวิเคราะห์ชนิดของสัตว์ในเนื้องที่นั่นว่าเป็นสัตว์ประเภทใดบ้าง ดร. แคน เพนนี ที่มหาวิทยาลัยซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย ที่ช่วยวิเคราะห์กระองเรณู รศ. สุรพล นาຄะพินธุ์ ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่กรุณาช่วยแปลผลการวิเคราะห์โลหะ คุณคำรำพันธ์ อินฟ้าแสง ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ช่วยแยกองค์ประกอบต่างๆ ของดิน คุณบัณฑิต สมประสงค์ ภาควิชาโบราณคดี ได้จัดเตรียมตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์ด้วยวิธีศิลปารกรรมนา อาจารย์ดวงกุมล อัศวมาส สถาบันราชภัฏสวนดุสิตช่วยวิเคราะห์ และ แปลผลของศิลปารกรรมนา รศ. มาลินี คัมกีรัญานท์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ ศิลปะ คณะโบราณคดี ช่วยวิเคราะห์เครื่องถ้วยจีนเบื้องต้น ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาขันต์ ไพรชาญจิตร ภาควิชาพัฒนาชุมชน คณะสังคมวิทยาลัยและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คุณชิณวุฒิ วินยาลัย จากสำนักงานศิลปากรที่ 8 และ คุณวิวรรณ แสงจันทร์ นักโบราณคดีจากบริษัทเอกโกรีน ช่วยกรุณาวิเคราะห์เครื่องถ้วยจากเตาล้านนา ผศ. ดร. สักดิ์ชัย สายสิงห์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ช่วยวิเคราะห์รูปแบบพระพุทธรูป Dr. Peter Grave แห่งมหาวิทยาลัย New England, Australia ที่อื้อเพื่อข้อมูลและร่วมถกเถียงในประเด็นต่างๆ

ขอบคุณ Indo-Pacific Prehistory Association และ Academia Sinica ที่สนับสนุนค่าเดินทางและค่าใช้จ่าย ต่างๆ สำหรับ พศ. ดร. รัศมี ชูทรงเดช อาจารย์ ดร. สุภาพร นาคบังลังก์ นายเชิดศักดิ์ ตรีรยาภิวัฒน์ นางสาวอุดมลักษณ์ อุ่นตระกูลและนายวีรศักดิ์ แคล้วคำพูด ในการไปประชุมทางวิชาการ The 17th Indo-Pacific Prehistory Association, Taipei, Taiwan ในระหว่างวันที่ 9-17 กันยายน 2545

ขอบคุณ European Association of Southeast Asian ที่สนับสนุนค่าเดินทางและค่าใช้จ่ายต่างๆ สำหรับ พศ. ดร. รัศมี ชูทรงเดช ในการไปประชุมทางวิชาการ European Association of Southeast Asian Archaeology 9 th International Conference, Sigtuna, Sweden ในวันที่ 27 พฤษภาคม – 2 มิถุนายน 2545

ขอบคุณ พศ. สุภารณ์ จินดามณีโรจน์ ที่ให้กำลังใจในการทำงานโดยตลอด ขอบคุณขอเห็น สถาป์และครอบครัว ป้ารี มานะและครอบครัว และน้องเพญและครอบครัว ที่ทำให้รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวจะนะที่อยู่ใกล้ๆ ตลอด

ท้ายนี้ ขอบคุณทีมวิจัยที่ได้แนะนำรัก รองศาสตราจารย์ ดร. นาฏสุชา ภูมิจำنجก์ และอาจารย์ ดร. สุภารณ์ นาคบัลังก์ ขอบใจผู้ช่วยนักวิจัยทุกคนที่อดีตและปัจจุบัน นักศึกษาคณะโภรานคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร นักศึกษาจากคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นักศึกษาจากคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยนิดล และอาสาสมัครจากมหาวิทยาลัยอื่นๆ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่ได้มาร่วมทำงานระหว่างการดำเนินงานวิจัย โดยเฉพาะผู้ช่วยนักวิจัยด้านโภรานคดีทุกคนที่มีความอดทน ร่วมทำงานอย่างเคียงบ่าเคียงไหล่ อย่างสมบูรณ์บัน ร่วมทุกข์ร่วมสุขตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนจบ ซึ่งเป็นงานที่หนัก เหนื่องหน่อย หากไม่มีทีมงานที่ดี โครงการฯ ก็จะไม่สามารถทำงานจนเสร็จและประสบความสำเร็จได้ รวมทั้งการเตรียมต้นฉบับงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เล่มนี้ด้วยความอุตสาหะ วิริยะ และอดทน และขอบคุณ พิพัฒน์ กระเจจันทร์ และ สุทธิสา โพธิ์อัน ที่มีความอดทนในการจัดรูปเล่ม จัดระเบียบในการทำงานและรายงานการเงินในปีที่ 1 และ พิพัฒน์ กระเจจันทร์ ที่เหนื่องหน่อยในปีที่ 2

นอกจากนี้ ยังมีบุคคลอีกมากมายที่ให้ความอนุเคราะห์คณะวิจัยในระหว่างที่ทำงานในพื้นที่ ซึ่งไม่อ้างจะเอียนำได้ทั้งหมดในที่นี้

ผู้วิจัยหวังว่าผลงานนี้คงจะมีประโยชน์ต่อนักโภรานคดีและผู้สนใจทั่วไป

รัศมี ชูรงค์ช

สารบัญ

หน้า

คำนำ	๑
คำขอบคุณ	๒
สารบัญ	๓
สารบัญรูป	๔
สารบัญแผนภูมิ	๕
สารบัญตาราง	๖
 สรุปภาพรวมโครงการวิจัย	
บทนำ ความเป็นมาของโครงการ	๑
1. ปัญหาและที่มาของปัญหา	๑
2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	๔
3. ขอบเขตของการวิจัย	๕
4. การดำเนินการวิจัย	๕
1. ด้านนโยบายและกิจกรรม	๕
2. ด้านมาตรฐานยุทธศาสตร์ภาพ	๕
3. ด้านสิ่งแวดล้อมและ Lange Pinn	๖
5. ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๖
6. ผลการวิจัยเมื่อเสร็จสิ้น โครงการวิจัย	๖
7. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	๗
7.1 จัดทำรายงานความก้าวหน้า	๗
7.2 จัดการประชุมสัมมนาโดยร่วมกับ	๗
7.3 จัดการประชุมทางวิชาการ	๘
 บทที่ ๑ ประเมินสถานภาพขององค์ความรู้	๙
1.1 สถานภาพขององค์ความรู้	๙
1.1.1 ด้านนโยบายและกิจกรรม	๙
1.1.1.1 ด้านแนวคิดทฤษฎี/ข้อสมมติฐาน	๑๐
1.1.1.2 ด้านวิธีวิชาการ	๑๒

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
1.1.2 ด้านมนุษยวิทยาภายในภาพ	12
1.1.2.1 ด้านแนวคิดทฤษฎี	13
1.1.2.2 ด้านวิธีวิทยา	14
1.1.3 วงศ์ไม้และสิ่งแวดล้อมในราษฎร	15
1.1.3.1 ด้านแนวคิดทฤษฎี	15
1.1.3.2 ด้านวิธีวิทยา	15
1.2 สรุป	16
บทที่ 2 การวิจัยแบบสหวิทยาการ	17
2.1 การดำเนินงานตามวิธีวิทยาของแต่ละสาขา	17
2.1.1 ด้านโบราณคดี	17
2.1.1.1 คำอ่านหลักของการวิจัยทางโบราณคดี	17
2.1.1.2 ขั้นตอนและการดำเนินงาน	18
2.1.2 ด้านมนุษยวิทยาภายในภาพ	19
2.1.2.1 คำอ่านหลักของการวิจัยทางมนุษยวิทยาภายในภาพ	19
2.1.2.2 ขั้นตอนและการดำเนินงาน	19
2.1.3 ด้านวงศ์ไม้	20
2.1.3.1 คำอ่านหลักของการวิจัยทางวงศ์ไม้	20
2.1.3.2 ขั้นตอนและการดำเนินงาน	20
2.2 กิจกรรมและการดำเนินงานของโครงการ	21
2.2.1 การประชุมย่อย	21
2.2.2 การจัดประชุมโต๊ะกลม	21
2.2.3 การจัดประชุมทางวิชาการ	21
2.2.4 การจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์	22
บทที่ 3 นวัตกรรมการวิจัยแบบสหวิทยาการ	24
3.1 สภาพแวดล้อมในราษฎร	24
3.2 คน สังคม และวัฒนธรรม	25
3.2.1 คน	25
3.2.2 พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม	25

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม	26
3.3.1 การตั้งถิ่นฐาน	26
3.3.2 การดำรงชีพ	26
3.3.3 ความเชื่อ	26
3.3.4 เทคโนโลยี	27
3.4 ช่องว่างขององค์ความรู้	29
3.5 สรุป	30
บทที่ 4 บทสรุป	31
4.1 ผลการวิจัยที่ให้คุณลักษณะเกี่ยวกับคน สังคม และวัฒนธรรม	31
4.2 การสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับปัจจัยใหม่ และสิ่งแวดล้อมโดยรวม	32
4.3 การสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่	32
บทที่ 5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต	34
5.1 ปัญหาและอุปสรรค	34
5.1.1 ปัญหาการพัฒนาทฤษฎีและวิธีวิทยา	34
5.1.1.1 ปัญหาระดับการพัฒนาทฤษฎี	34
5.1.1.2 ปัญหาระดับการพัฒนาวิธีวิทยา	34
5.1.2 ปัญหาการรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์	35
5.1.2.1 ปัญหาระดับการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม	35
5.1.2.2 ปัญหาระดับธรรมชาติของข้อมูล	35
5.1.2.3 ปัญหาระดับวิเคราะห์ข้อมูล	36
5.1.2.4 ปัญหาระดับการกำหนดอาชญากรรมวิธีการทางวิทยาศาสตร์	36
5.1.3 ปัญหาบุคลากร	37
5.1.3.1 การขาดผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง	37
5.1.3.2 ปัญหาระดับผู้ช่วยนักวิจัย	37
5.1.4 ปัญหาการปฏิสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่น	37
5.1.4.1 ปัญหาระดับประสานงานและความร่วมมือจากหน่วยงานราชการ	37
5.1.4.2 ปัญหาระดับสารสนเทศชาติพันธุ์ต่างๆ	37
5.1.4.3 ปัญหาระดับผลกระทบประโภชน์ที่บัดແเบี้ยงภายในชุมชน	38

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต	38
5.2.1 การวิจัยพื้นฐานเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่	38
5.2.2 การวิจัยเพื่อพัฒนา	38
5.2.3 การจัดการทรัพยากร่างกายวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น	39
5.2.3.1 การจัดการความรู้ทางด้านวัฒนธรรม	39
5.2.3.2 การจัดการแหล่งโบราณคดี	39
บรรณานุกรม	41

สารบัญรูป

หน้า

รูปที่ 5.1	แหล่งโบราณคดีเพิงพานไร'	40
รูปที่ 5.2	แหล่งโบราณคดีเพิงพานถ้ำลอด	40
รูปที่ 5.3	แหล่งโบราณคดีบ้านเมืองแพม	40

สารบัญแผนภูมิ

หน้า

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงกรอบความคิดของการวิจัยแบบสหวิทยาการ	18
แผนภูมิที่ 3.1 แผนภูมิจำลองเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างศาสตร์	24

สารบัญตาราง

หน้า

- ตารางที่ 3.1 ตารางแสดงความสัมพันธ์ของงานวิจัยด้านนโยบายคดี มนุษย์วิทยาภายใน
และวงปีไม้และสิ่งแวดล้อมโดยรวม ในมิติของเวลา

27

สรุปภาพรวมโครงการวิจัย

บทนำ ความเป็นมาของโครงการ

1. ปัญหาและที่มาของปัญหา

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน เพราะมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ขณะเดียวกันสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติก็เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ในอดีตและปัจจุบัน คำนวณที่น่าสนใจสำหรับนักโบราณคดีคือ มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างไร เริ่มเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เมื่อไหร่ และเกิดขึ้นเพราะปัจจัยอะไร การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมในอดีตอย่างไร

การศึกษาทางโบราณคดีในระดับมหาภาค (Macro scale) พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงของภูมิศาสตร์ใหญ่ๆ หล่ายครั้งในโลก ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม มนุษย์และวัฒนธรรม ช่วงเวลาที่น่าสนใจสำหรับโครงการวิจัยนี้คือ ช่วงเวลาระหว่างสมัยไพลสโตรีชันตอนปลาย (18,000-11,000 ปีมาแล้ว) หรือยุคหน้าแข็งตอนปลาย กับโซโลชิน หรือยุคหน้าห่าว (10,000-2,500 ปีมาแล้ว) ซึ่งพบว่ามีวิวัฒนกรรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิศาสตร์ใหญ่ๆ ก็เดินทางในเขตข้าวโลก ฐานน้ำแข็งละลาย ทำให้ระดับน้ำทะเลขึ้นสูง และอาศาบน้ำอุ่นขึ้น มีความชื้นในอากาศสูง ทำให้ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (เช่น การขยายตัวของป่าดงดิบ ป่าชายเลน เป็นต้น) และมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น ได้แก่ การปฏิวัติเบรีย มีการริเริ่มเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ มีการเพิ่มของประชากร มีการตั้งชุมชนขนาดใหญ่และถาวร เกิดการแบ่งชนชั้นทางสังคม เป็นต้น (Bellwood 1997; Price and Feinman 1993)

สำหรับประเทศไทยนั้น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติก็น่าจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิประเทศและภูมิอากาศที่สูดเห็นจะเป็นบริเวณชายฝั่งอ่าวไทยทั้งภาคกลางภาคตะวันออก และภาคใต้ และชายฝั่งทะเลน้ำมัน มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะภูมิประเทศ (เช่นชายหาด การพังทลายของตะกอน เป็นต้น) (Anderson 1990; Maloney 1992; Penny 1999) นอกจากนี้พืชพรรณบริเวณใกล้กับแหล่งน้ำพบว่ามีปริมาณที่หนาแน่นกว่าปัจจุบัน (Heaney 1991) ช่วงเวลาเดียวกันในภาคใต้ สันนิษฐานว่าพืชพรรณมีลักษณะไม่แตกต่างจากปัจจุบันนัก เป็นป่าดงดิบชื้น ซึ่งเป็นป่าที่ขึ้นทั่วไปในสภาพภูมิศาสตร์แบบป่าเบต้อนชื้น สำหรับในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางได้รับผลกระทบโดยตรงน้อยกว่าภาคใต้และภาคตะวันออก เพราะอยู่บริเวณภายในแผ่นดิน สันนิษฐานว่าสภาพแวดล้อมไม่แตกต่างจากปัจจุบันมากนัก แต่จะมีความหนาแน่นของพืชพรรณในป่าและความชุกชุมของสัตว์ป่ามากกว่าปัจจุบัน (Gorman 1971; Shoocongdej 1996, 2000) อย่างไรก็ตาม การศึกษาในปัจจุบันยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจนว่าภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการ

เปลี่ยนแปลงในบริบทของโลกมากน้อยเพียงใด อย่างไร และอะไรเป็นเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเนื่องจากซึ่งไม่มีการศึกษาลึกซึ้งในระดับจุลภาค (Micro scale)

ส่วนสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น พนวจหลักฐานทางโบราณคดีที่มีร่องรอยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในบริเวณพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทยส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงโถโลชินตอนกลาง-ปลายหรือยุคโภหะ สมัยสำราญและเหล็ก เช่น พนวจความหลากหลายทางวัฒนธรรม วัฒนธรรม มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน จากการเคลื่อนย้ายบ่อยๆ เป็นการตั้งชุมชนถาวรนั้นที่ร่วน มีการเพาะปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ มีการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีจากการทำเครื่องมือหินกะเทาะ/หินขัด เป็นการทำโลหกรรม เกิดความแตกต่างทางสังคมเป็นศั้น ส่วนหลักฐานทางโบราณคดีช่วงระหว่างไพลสโตร์ชินตอนปลาย-โถโลชินตอนดันในประเทศไทย ยังมีข้อมูลที่ค่อนข้างจำกัดและยังไม่มีความชัดเจนพอที่จะสร้างภาพ (Reconstruction) ความสัมพันธ์ที่ชัดเจนกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมโบราณในบริบทของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และของโลก

อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะมีหลักฐานของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอยู่บ้าง แต่ยังไม่มีการศึกษาทางโบราณคดีเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศในช่วงไพลสโตซีนตอนปลาย-ไฮโลซีนในประเทศไทยอย่างจริงจัง ว่ามีผลกระแทกต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างไร และต่อการปรับตัวของคน สังคมและวัฒนธรรมแต่ละช่วงเวลาหรือไม่ อย่างไร

หากพิจารณาจากในบริบทของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นักโบราณคดีชื่อ ศาสตราจารย์ ดร. คาล หัตเตอร์เร่อ (Karl Hutterer) ได้สันนิษฐานว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในช่วงระยะเวลาหนึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมภายในภาคพื้นทวีปและบริเวณชายฝั่งทะเล อาจทำให้เกิดความแตกต่างและการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ และความแตกต่างเหล่านี้จะขึ้นอยู่กับระดับความสูงต่ำของพื้นที่ (altitude) เป็นสำคัญ เพราะถ้าอุณหภูมิลดลง อากาศหนาวเย็น พืชพรรณบางชนิด เช่น ต้นสน ดันโไอ ที่เดินทางไปที่สูงระดับ 800 เมตรจากระดับน้ำทะเล ก็สามารถลดระดับและขยายการเดินทางในพื้นที่ซึ่งมีความระดับความสูงที่ต่ำลงมา (Hutterer 1985, 1988)

ดังนั้น “โครงการ โบราณคดีบนพื้นที่สูง” มีวัตถุประสงค์ที่จะตรวจสอบว่าสภาพแวดล้อมในอดีตมีลักษณะเป็นอย่างไร ลดความลึกลับกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศของภูมิภาคหรือไม่ และการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่สูงในเขตตropical environments โดยเฉพาะการปรับตัวทางวัฒนธรรม ที่สะท้อนให้เห็นในรูปแบบของแบบแผนการคำารังชีพและการตั้งถิ่นฐานมีลักษณะเป็นอย่างไร ด้วยเหตุนี้ จึงเลือกทำเรื่องปางมะผ้าสำหรับบ้านพื้นที่ศักดิ์ เพราะเหตุผลที่สำคัญดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง) มีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นพื้นที่มีลักษณะจำเพาะ (Environmental circumscription) เปรียบเสมือนกับห้องปฏิบัติการทางธรรมชาติ (Natural laboratory) บริเวณพื้นที่อ้าเกอปางมะผ้ามีจุดเด่นในด้านความหลากหลายทางกายภาพและชีวภาพ (Physical and Biological diversity) จัดอยู่ในสภาพแวดล้อมแบบเขต้อนแบบฤดูกาล (Seasonal tropical environments) มีภูเขาสูงชันลื่อมรอง เป็นเทือกเขาวยาวต่อเนื่อง มีทุ่งนาเล็กและสลับซับซ้อน ตลอดจนยังดำรงไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติทั้งพืชพรรณและสัตว์ป่าสูง ดังนั้นจึงสามารถเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ดีสำหรับใช้เปรียบเทียบกับสภาพแวดล้อมในอดีตได้เป็นอย่างดี (สิทธิพงศ์ คิลกวัฒ และคณะ 2543)

ประการที่สอง) ใน ambitio ปางมะผ้ามีร่องรอยของการอยู่อาศัยในช่วง ไพลส์โตซีนตอนปลาย-ไฮโลซีนตอนปลาย ผลการสำรวจทางโบราณคดีที่ผ่านมา พบว่าในอดีตมีการใช้ประโยชน์ของพื้นที่และอยู่อาศัยของชุมชนคล้ายกันที่พบในปัจจุบัน ลักษณะการตั้งถิ่นฐานมีการกระจายตัวแบบโดดเดี่ยว ไม่มีหนาแน่นดังเช่นชุมชนที่อยู่อาศัยตามที่

ราบลุ่มแม่น้ำ (สาขันต์ ไพรชาญจิตร์ 2540) พบร่องรอยของการตั้งถิ่นฐานในระดับความสูงที่แตกต่างกัน เช่น ภายในถ้ำ เพิงพา ที่รากหุบเขา หรือเชิงเขา (รัศมี ชูทรงเดช 2543; Gorman 1971; Grave 1996, 1997; Keirman *et al.* 1988) ซึ่งเป็นวัตถุดินเบื้องต้นสำหรับการดำเนินงานวิจัยต่อไป

ประการที่สาม สภาพแวดล้อมที่เป็นภูเขาสันลับซ้อน พื้นที่ทุรกันดาร และการคนนาคนพื้นฐานเป็นข้อจำกัดสำคัญในการติดต่อกับคนภายนอก ทำให้ยากแก่การเข้าถึงในหลายๆ หมู่บ้าน จึงทำให้มีการดำรงอยู่ของชุมชนแบบโดดเดี่ยว มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นไปอย่างเชื่องช้ากว่ากลุ่มชาติพันธุ์บุรีวณท์ที่อยู่ใกล้กันเมือง สภาพแวดล้อมทางสังคมของอำเภอปางมะผ้าในปัจจุบันมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ไม่ว่าจะเป็นไทย ใหญ่ ลัวะ กะเหรี่ยง ழูเซอแดง ழูเซอคำ ที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในระยะเวลาที่แตกต่างกันไป (กฤษณ์ เจริญทอง 2542; ขัจักกี้ บุญพัฒน์ 2538) แม้ว่าในปัจจุบัน การผสมกลมกลืนวัฒนธรรม (Cultural assimilation) ในภาคเหนือ มีอัตราที่สูงและรุนแรง (ตลาดชาย رمิตานันท์ 2536:75-166) แต่ในอำเภอปางมะผ้า กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ก็ยังดำรงเอกลักษณ์ของตนเอง (Identity) ไว้อย่างเหนียวแน่น ดังนั้นจึงสามารถเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับเป็นนัย (Implication) ที่นำมาใช้เปรียบเทียบเรื่องการปรับตัวของคนและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในสภาพแวดล้อมบนที่สูงในเขตต้อนแบบคุกคามได้ ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมในอดีตมีการดำรงเอกลักษณ์ที่สืบทอดเนื่องจากนานและมีการเปลี่ยนแปลงที่ช้ากว่าชุมชนที่อาศัยอยู่ในที่รกรากหรือไม่

ประการที่สุดท้าย เพื่อต้องการตรวจสอบข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับเรื่องสภาพแวดล้อม โบราณของระดับพื้นที่สูง (High latitude) เพราะพื้นที่ศึกษาตั้งอยู่ภายใต้สภาพพื้นที่ป่าของอุทยานแห่งชาติวนอุทยานเชียงใหม่ ซึ่งอาจจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศในช่วงต่อระหว่าง ไฟลสโตร์ชันตอนปลายกับโซโลชันตอนต้นน้อยกว่า บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเล (Hutterer 1985) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่ถ้ามี โดยกรร์มันสันนิษฐานว่ามีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมค่อนข้างน้อย ป้าไม้และสัตว์ป่าในอดีตจึงน่าจะมีความคล้ายคลึงกับปัจจุบัน แต่การศึกษาของกรร์มันก็มีข้อจำกัด เนื่องจากกรร์มันตีความสิ่งแวดล้อมโบราณจากการศึกษาเปรียบเทียบกันแหล่งโบราณคดีในประเทศจีน ไม่ได้สูมดัวอย่างจากแหล่งโบราณคดีรอบๆ และถ้ามีเป็นเพียงตัวแทนระบบนิเวศน์อย่างภายในถ้ำ (Ecological niche) อีกทั้งในปัจจุบัน ยังไม่มีข้อมูลจากแหล่งโบราณคดีอื่นๆ ในบริเวณเดียวกันสนับสนุน ทำให้ไม่สามารถที่จะใช้สร้างภาพของสิ่งแวดล้อมในอดีตของอำเภอปางมะผ้าทั้งบริเวณได้ งานวิจัยนี้จึงต้องการขยายความรู้ในเรื่องนี้และตรวจสอบข้อสันนิษฐานของอัตเตอร์อ์ และกรร์มัน

ผลการสำรวจทางโบราณคดีของโครงการสำรวจและจัดทำระบบฐานข้อมูลถ้ำ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระหว่างปี พ.ศ. 2541-2542 ที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สิทธิพงษ์ ติกกวัฒ 2541, 2542ก, 2542ข, 2543) พนแหล่งโบราณคดี 37 แห่ง มีร่องรอยของการตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ตั้งแต่ประมาณหนึ่งปีมาแล้วจนกระทั่งปัจจุบัน (ไฟลสโตร์ชันตอนปลาย-โซโลชันตอนปลาย) แต่ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของอำเภอปางมะผ้า เป็นแหล่งฝังศพของคนใน “วัฒนธรรมโลภไม้” ที่มีการปลงศพในโลหไม้แล้วนำไปไว้ในถ้ำอย่างไรก็ได้ โครงการฯ ดำเนินการสำรวจเฉพาะถ้ำ ซึ่งมีอายุอยู่ในช่วงโซโลชันตอนปลาย (2,000 ปีมาแล้ว ถึงพุทธศตวรรษที่ 13) เท่านั้น ทำให้ขาดความรู้และความเข้าใจด้านอื่นๆ ของแหล่งโบราณคดีอย่างร่วมสมัยและที่อายุเก่ากว่าที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับองค์รวมทางวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมในอดีต และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณ เช่น ระบบการตั้งถิ่นฐานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของการอยู่อาศัย การผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ (รัศมี ชูทรงเดช 2542) อาจกล่าวได้ว่ายังไม่มีการศึกษาเชิงลึกทางด้านโบราณคดีเกี่ยวกับพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งสิ่งแวดล้อมในอดีตมาก่อนเลย

สำหรับการศึกษาวิจัยในขั้นตอนที่ 1 จะใช้ฐานข้อมูลของโครงการสำรวจและจัดทำระบบฐานข้อมูลสำหรับแม่ส่องสอนเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาเกี่ยวกับ “คนบนพื้นที่สูง” เพื่อการดำเนินงานสำรวจและบุคคลนักทางโบราณคดีในสภาพภูมิประเทศที่แตกต่างกัน คือภูเขา ภูเขียว ภูเขาระหัวงหุนเขา ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่ลึกในเรื่องของสภาพแวดล้อมในอดีต

การสำรวจจะดำเนินการในสภาพแวดล้อมที่มีระบบนิเวศที่แตกต่างกัน คาดว่าจะพบหลักฐานทางโบราณคดี ซึ่งจะนำมาจำแนกประเภทของแหล่งโบราณคดี อันจะทำให้ทราบภาพรวมระบบการตั้งถิ่นฐานของคนในแต่ละช่วงเวลา ส่วนการบุคคลนั้น จะดำเนินการหลังจากได้ประเมินข้อมูลจากการสำรวจ โดยเลือกพิจารณาจากทำเลที่ตั้ง และลักษณะของโบราณวัตถุที่เป็นตัวแทนของแต่ละสมัย โดยคาดว่าจะพบหลักฐานของกระดูกสัตว์ กระดูกคนชาติพืช ละอองเรณู ตะกอนดิน เครื่องมือหินกะเทาะ เครื่องมือเหล็ก ลูกปัด ฯลฯ สำหรับการตีความเรื่องอายุสมัย และลักษณะทางวัฒนธรรมของคนแต่ละช่วงสมัย จะใช้วิธีการกำหนดอายุวิธีการนับ 14 และการศึกษารูปแบบเฉพาะของโบราณวัตถุ เมื่อได้ผลการวิเคราะห์ต่างๆ แล้วก็จะสังเคราะห์ข้อมูลเข้าด้วยกัน และจำแนกว่าอายุสมัยที่เก่าที่สุด มีลักษณะทางวัฒนธรรมเป็นอย่างไร และมีการปรับตัวในพื้นที่สูงอย่างไร ระยะเวลาในการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมเก่านานเท่าไหร่ และในสมัยต่อมาเมื่อวัฒนธรรมใหม่เกิดขึ้นหรือไม่ เป็นพัฒนาการที่เกิดในท้องที่เดิม หรือการเข้ามาของวัฒนใหม่ที่เข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมเก่า วิธีการศึกษาจำแนกนี้จะช่วยสืบสานข้อมูลถึงพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

การศึกษาโบราณคดีบนพื้นที่สูง จำเป็นต้องใช้การวิเคราะห์จากสาขาวิชา ต้องอาศัยศาสตร์อื่นๆ มาช่วยสังเคราะห์ตีความองค์รวมทางวัฒนธรรม คือมนุษยวิทยา ภาษาและชีวภาพ ธรณีวิทยา ประพิวิทยา ละอองเรณู วิทยา การศึกษาวงศ์ไม้ โลหะวิทยา การวิเคราะห์ภารบวนภานุษณัตินิพทา และระบบข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ซึ่งจะทำให้โครงการจะทัดรดลง โดยการส่งตัวอย่างของโบราณวัตถุและนิเวศวัตถุไปยังห้องปฏิบัติการเฉพาะด้าน เพื่อทำให้ได้ภาพรวมของความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในอดีต

จากการวิจัยนี้ จะทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และผลกระทบศึกษาจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการทำความเข้าใจสภาพปัจจุบันและเป็นแนวทางแก้ไขสำหรับอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาวิจัยให้ลุ่มลึกเกี่ยวกับคน วัฒนธรรม สังคม และร่องรอยความเป็นอยู่ของคนโบราณที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สูงภูเขา อำเภอปางมะ莎 ในอดีต
- 2) เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโบราณ โดยการใช้ศาสตร์ต่างๆ คือ โบราณคดี มนุษยวิทยา และวงศ์ไม้ เพื่อสร้างความกระจ่างเกี่ยวกับประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวของคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สูงของอำเภอปางมะ莎 จังหวัดแม่ส่องสอน
- 3) เพื่อสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านสำหรับงานโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยและโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ในภาคเหนือ ด้านมนุษยวิทยา ภาษาและวงศ์ไม้ ซึ่งเป็นบุคลากรที่ขาดแคลนอย่างยิ่งของประเทศไทยในปัจจุบัน

3. ขอบเขตของการวิจัย

สำหรับขอบเขตด้านพื้นที่ของการศึกษา เลือกศึกษาแหล่งโบราณคดีภายในพื้นที่ประมาณ 1,210.45 ตารางกิโลเมตร ในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ส่วนขอบเขตด้านครอบคลุมระยะเวลาระหว่างสมัยหนึ่งปีมาแล้วถึงสมัยปัจจุบัน ระยะเวลาในการดำเนินงานระหว่าง พ.ศ. 2544-2546 เป็นเวลา 2 ปี

4. การดำเนินการวิจัย

แบ่งการทำงานออกเป็น 3 ด้านหลักๆ ดังนี้ คือ

1. ด้านโบราณคดี

- 1.1 การสำรวจทางโบราณคดีออกหนีจากแหล่งโบราณคดีที่เป็นสำคัญที่ได้สำรวจมาแล้ว โดยเฉพาะบริเวณที่รกร้างในทุบเน่า สันเข้า เพื่อศึกษาการปรับตัวของคนในอดีตบนพื้นที่สูง ได้แก่ ระบบการตั้งถิ่นฐานโดยเฉพาะแหล่งที่อยู่อาศัย การใช้พื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติ และการดำรงชีพ
- 1.2 บุคลากรทางโบราณคดี 2 แหล่งภายใน 1,210.45 ตารางกิโลเมตรเพื่อศึกษาประวัติการเข้าอยู่อาศัยของคนในระยะเวลาต่างๆ กัน และศึกษาระบบวัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมโบราณ
- 1.3 การดำเนินงานโบราณคดี เป็นการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์เพื่อนำไปใช้ในด้านมนุษยวิทยาภาษาภาพ และสิ่งแวดล้อม
- 1.4 การวิเคราะห์แหล่งโบราณคดี โบราณวัตถุ และนิเวศวัตถุต่างๆ (เช่น กระดูกสัตว์ เมล็ดพืช ละอองเรณู) ในห้องปฏิบัติการ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องสังคมและวัฒนธรรมในอดีต ได้แก่การตั้งถิ่นฐาน ชีวิตความเป็นอยู่ โครงสร้างทางสังคม สภาพแวดล้อมโบราณ เป็นต้น

2. ด้านมนุษยวิทยาภาษาภาพ

- 2.1 การวิเคราะห์โครงกระดูกและฟันคนที่ได้จากการสำรวจและบุคลากรแหล่งโบราณคดี เพื่อนำมาพิจารณา กับโครงกระดูกและฟันทางโบราณคดีที่ได้รับการวิเคราะห์จากแหล่งโบราณคดีอื่นๆ แล้วนำผลวิเคราะห์มาพิจารณาถึงลักษณะทางภาษาพ้องคนแต่ละสมัย สุขภาพ และโรคภัยไข้เจ็บ
- 2.2 เปรียบเทียบผลการศึกษาที่ได้จากการสำรวจและการบุคลากร เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ ของคนในอดีตว่าเป็นประชากรกลุ่มเดียวกันหรือไม่ โดยพิจารณาจากลักษณะทางภาษาพ้องคน

3. ด้านสิ่งแวดล้อมและวงปีใหม่

- 3.1 ศึกษาข้อมูลทุกมิติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมปีจุบันและอดีตในพื้นที่ศึกษา
- 3.2 สำรวจและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะปีใหม่
- 3.3 กำหนดอายุของโลงไม้เพื่อกำหนดอายุโดยวิธีวัดวงปีใหม่ และใช้สำหรับสร้างภาพสิ่งแวดล้อมในอดีต
- 3.4 สังเคราะห์ข้อมูลของวงปีใหม่กับข้อมูลอื่นๆ ที่ได้จากการบุคคลนั้น เพื่อเชื่อมโยงสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในอดีต
- 3.5 เพื่อตีความเรื่องวัฏจักรการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมอดีตจากวงปีใหม่

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. สร้างองค์ความรู้ใหม่ทางด้านวิชาการเรื่องสิ่งแวดล้อมโบราณ โดยการประสานศาสตร์ต่างๆ เช่นด้วยกัน ได้แก่ ด้านโบราณคดี มนุษยวิทยา แพทยศาสตร์ สัตววิทยา วนศาสตร์ ละองเรณู เป็นต้น โดยเฉพาะผลงานวิจัยทางด้านโบราณคดีมีความสำคัญไม่เฉพาะระดับท้องถิ่นเท่านั้น หากแต่สำคัญต่อประเทศไทย ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และของโลกอีกด้วย
2. เป็นข้อมูลที่สำคัญด้านสิ่งแวดล้อมโบราณ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการทำนายวัฏจักรของการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในอนาคต
3. เป็นผลงานวิจัยที่ดำเนินงานโดยนักวิชาการชาวไทย ซึ่งมีคุณภาพ และมาตรฐานเท่าเทียมกับนักวิจัยต่างชาติ และสร้างศูนย์ข้อมูลสำหรับการศึกษาเฉพาะด้านโบราณคดีของแม่ฮ่องสอนในประเทศไทย ซึ่งนักวิชาการไทยและต่างประเทศก็จะต้องใช้ข้อมูลเหล่านี้เป็นหลักในการคาด
4. สร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาวิชาการโบราณคดี ในฐานะที่เป็นสาขาวิชาการ
5. เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญสำหรับส่งเสริมการศึกษาโบราณคดี โดยสนับสนุนให้ขัดทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี โท และเอกสำหรับนักศึกษาโบราณคดีทั้งในประเทศและต่างประเทศในอนาคต

6. ผลการวิจัยเมื่อเสร็จสิ้นโครงการวิจัย

ในภาพรวม ผลการวิจัยที่ดำเนินงานมาในระยะเวลา 2 ปี (1 มีนาคม 2544-28 กุมภาพันธ์ 2546) ได้บรรลุวัตถุประสงค์ในการวิจัยและได้ผลตามที่คาดไว้ทุกประการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ผลการบุคคลนั้นแหล่งโบราณคดีเพิงพาบ้านໄร' และเพิงพาถ้ำลอด ได้กันพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญต่อการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญในช่วงสมัยไพลสโตร์เชินตอนปลาย

- ในประเทศไทยและเชียะตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะการค้นพบหลักฐานโครงกระดูกของคนที่มีอายุก่อถึงสมัยไพลส์โตซินตอนปลาย
2. การสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการบูรณาการจากศาสตร์ต่างๆ ได้อย่างกลมกลืน และเกิดกระบวนการพัฒนาสร้างองค์ความรู้ใหม่และพัฒนาวิธีวิทยาของแต่ละศาสตร์ที่เหมาะสมกับการวิจัยในประเทศไทยไปพร้อมๆ กัน ซึ่ง แสดงให้เห็นถึงคุณภาพ และศักยภาพของนักวิจัยชาวไทย
 3. สร้างฐานข้อมูลที่สำคัญในด้านสภาพแวดล้อมโบราณของป่าเบต้อนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
 4. สร้างฐานข้อมูลที่สำคัญสำหรับการพัฒนาห้องถีน โดยเฉพาะการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพราะความรู้จากการวิจัยทำให้เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมดังเดิมภายในชุมชน
 5. สร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ที่มีความสนใจในวิชาการ สาขาโบราณคดี ธรณีวิทยา วงศ์ไม้ และมนุษยวิทยาภายนอก โดยสนับสนุน ส่งเสริมและอบรมผู้ช่วยนักวิจัยในสาขาต่างๆ ให้มีศักยภาพในการเขียนบทความทางวิชาการ การพูดในที่สาธารณะ และมีความสามารถในการนำเสนอในที่ประชุมทางวิชาการทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
 6. เมื่อแหล่งข้อมูลที่สำคัญสำหรับส่งเสริมการศึกษาโบราณคดี มนุษยวิทยาภายนอก วงศ์ไม้และสภาพแวดล้อมโบราณ โดยสนับสนุนให้จัดทำ วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี 1 เล่ม ปริญญาโท 3 เล่ม และปริญญาเอก 1 เล่ม สำหรับนักศึกษาโบราณคดีและสาขาที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
 7. เผยแพร่ความรู้สู่สาธารณะทั้งหมด 82 รายการ ในรูปแบบของสารคดีที่เผยแพร่ทางโทรทัศน์ 2 รายการ วิทยุ 1 รายการ ข่าวทางหนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์ต่างๆ 12 ชิ้น มีการบรรยาย 8 รายการ มีการนำเสนอที่ความในที่ประชุมทางวิชาการภายนอกในประเทศไทย 21 บทความ และต่างประเทศ 10 บทความ วิทยานิพนธ์ จำนวน 5 เล่ม การเรียน และการฝึกปฏิบัติงานด้านโบราณคดี จำนวน 5 จำนวน 21 กิจกรรม การเผยแพร่ความรู้ให้กับชุมชนห้องถีน จำนวน 2 กิจกรรม

7. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย (ครุรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เล่มที่ 8: การเผยแพร่ผลงานวิจัย)

7.1 จัดทำรายงานความก้าวหน้า

1. จำนวน 3 เล่ม (เล่มที่ 1-3)

7.2 จัดการประชุมสัมมนาโต๊ะกลม

เพื่อระดมความคิดเกี่ยวกับงานวิจัย ในวันที่ 8-9 กุมภาพันธ์ 2545 ณ ห้องประชุมนิศารา努วัติวงศ์ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศิลปากร คลังชัน

1. เอกสารประกอบการประชุม 1 ชุด

7.3 จัดการประชุมทางวิชาการ

เพื่อเสนอผลงานวิชาการสู่ประชาคมวิชาการ ในวันที่ 20-21 กุมภาพันธ์ 2546 ณ ห้อง 3104 อาคารศูนย์เรียนร่วม มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ ภายใต้หัวเรื่อง “คน วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมโภราณพื้นที่สูงในอำเภอปางมะ莎 จังหวัดแม่ฮ่องสอน”

1. เอกสารประกอบการประชุม 1 เล่ม จำนวน 22 บทความ โดยแบ่งเป็นบทความ
 - ด้านโภราณคดี จำนวน 7 บทความ
 - ด้านมนุษยวิทยาภายใน จำนวน 4 บทความ
 - ด้านวางปืนไม้และลิงแวดล้อม จำนวน 5 บทความ
 - ด้านสภาพแวดล้อมโภราณ จำนวน 3 บทความ
 - บทความด้านมนุษยวิทยาที่เสนอโดยผู้ได้รับทุนหลังปริญญาเอก จำนวน 1 บทความ
 - บทความเสนอร่วมในที่ประชุม จำนวน 2 บทความ ซึ่งเป็นบทความทางด้านโภราณคดี
2. รายงานสรุปความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละด้านที่ถอดเทป จำนวน 3 เล่ม

บทที่ 1

ประมวลสถานภาพขององค์ความรู้

ความรู้เกี่ยวกับเรื่องของงานโบราณคดีบนพื้นที่สูง ซึ่งเป็นชายขอบของการศึกษาโบราณคดีในประเทศไทย จัดว่ามีอยู่มากเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ ด้วยเหตุที่เป็นพื้นที่ที่รุกการขยายแก่การเดินทางเข้าไปยังหมู่บ้าน แต่ละแห่ง โอกาสที่จะเจอกันหลังโบราณคดีก็มีอยู่กว่าบริเวณที่เป็นพื้นที่ราบ ดังนั้นการทำงานจึงต้องใช้ระยะเวลามาก กว่าปกติในการค้นหาแหล่งโบราณคดี และการเข้าไปยังแหล่งโบราณคดี จำเป็นต้องเดินขึ้น-ลงเขา เดินในป่าเป็นวัน กีไม่ใช่อุปนิสัยและธรรมเนียมของชาวยไทย ประกอบกับการไม่เจอบริเวณสถานหรือสิ่งก่อสร้างในพื้นที่แห่งนี้ ทำให้งานโบราณคดีไม่น่าสนใจเท่าที่ควรสำหรับนักวิชาการหรือคนทั่วไป ดังนั้นพื้นที่แห่งนี้จึงไม่ค่อยมีการเข้าไปทำงานค้นคว้าวิจัยอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยนักโบราณคดีชาวไทย ซึ่งมีผลกับชาวตะวันตกที่เริ่มเข้ามาศึกษาในพื้นที่ แห่งนี้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งก็มีจะเกี่ยวข้องกับอุปนิสัยและธรรมเนียมตะวันตกในเรื่องของการเสาะหาสิ่งแผลกใหม่และการค้นพบ (Discovery) ข้อมูลใหม่ทางโบราณคดีในดินแดนที่ทุรกันดารหรือไม่มีใครรู้จัก ยังทำงานยากเท่าไหร่ ยิ่งเพิ่มความค่าให้กับการค้นพบนั้นเป็นอย่างมาก

โครงการวิจัยเรื่องโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นโครงการที่พัฒนาขึ้น มาจากฐานความรู้เดิมที่มีนักพจญภัย นักวิจัย นักวิชาการ และนักโบราณคดีได้บันทึกประสบการณ์การค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีในยุคต่างๆ ภายในลีททารณ์ที่ผ่านมา การทำงานในครั้งนี้เป็นความตั้งใจในการทำงานแบบ “สืบสานอดีต” ที่จะต้องคิดตามผลการค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง (Life-time tracking) เพื่อตอบคำถามและสร้างความรู้ใหม่ ถือว่าเป็นการทำงานที่มุ่งแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับเรื่องของคน สังคม และวัฒนธรรมในอดีต

ดังนั้น ก่อนที่จะลงพื้นที่ศึกษา คณะวิจัยด้านต่างๆ ได้สำรวจ ประเมินและประมวลสถานภาพขององค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแต่ละศาสตร์ ทั้งในด้านทฤษฎี และวิธีวิทยา และความรู้เกี่ยวกับการค้นคว้าวิจัยของอำเภอปางมะผ้าในอดีต เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงชัดของข้อมูล และมีส่วนช่วยในการวางแผนงานวิจัยใหม่ ประสิทธิภาพ

การนำเสนอในบทนี้ จะเป็นการประมวลสถานภาพขององค์ความรู้แต่ละศาสตร์โดยสังเขป (รายละเอียดดูใน เรื่องการทบทวนวรรณกรรม จากรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เล่มที่ 2 : ด้านโบราณคดี, เล่มที่ 6: ด้านมนุษยวิทยา ภาษาภาพ และเล่มที่ 7: ด้านปีใหม่) ดังนี้

1.1 สถานภาพขององค์ความรู้

1.1.1 ด้านโบราณคดี

องค์ความรู้ทางโบราณคดี เป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมในอดีต ทำให้เข้าใจประวัติความเป็นมาของคนในอดีตซึ่งเคยอาศัยอยู่ในพื้นที่สูงของอำเภอปางมะผ้า รวมทั้งรากเหง้าของชุมชนดังเดิม เมื่อเปรียบเทียบกับสาขามนุษยวิทยาภาษาภาพและวิปโยค งานด้านโบราณคดีมีศึกษาค้นคว้าค่อนข้างมากกว่า อาจจะเป็นเพราะมีการนูกเบิกงานในพื้นที่วิจัยมาเป็นเวลาสี่ทศวรรษโดย ดร. เชสเตอร์ กลอร์มัน นักโบราณคดีชาวอเมริกันซึ่งเป็น

นักโบราณคดีที่บุคคลนั้นแหล่งโบราณคดีสำคัญແນน ในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน และทำให้แหล่งโบราณคดีนี้ เป็นที่รู้จักของประชาชนโบราณคดีโลก และ ดร. กอร์มัน เป็นบุคคลที่ทำให้แหล่งโบราณคดีบ้านเชียงเป็นที่รู้จัก เช่นเดียวกัน การทำงานของกอร์มันประมวล พ.ศ. 2509 (Gorman 1970) เป็นระยะเวลาที่การศึกษาโบราณคดีในประเทศไทยเพิ่งจะเริ่มต้นอย่างเป็นระบบได้ไม่ถึงปี ภายหลังการบุคคลนี้โดยคณะสำรวจไทย-เดนมาร์กที่จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อปีประมาน พ.ศ. 2500-2505 (ชน อุยดี 2529)

รัศมี ชูทรงเดช (2546) ได้ประมวลสถานภาพของความรู้เกี่ยวกับค่านคว้าในอำเภอปางมะผ้า และได้แบ่งพัฒนาการออกเป็น 3 ช่วงเวลา คือ

- 1) งานโบราณคดีขุดบุกเบิกในป่า夷ลาภนาไฟร
- 2) งานโบราณคดีขุดเริ่มต้นของการสำรวจ และ
- 3) งานโบราณคดีขุดเปิดพรอมแคนความรู้

ในที่นี้ สามารถสรุปพัฒนาการของการศึกษาค่านคว้าในพื้นที่สูงของอำเภอปางมะผ้า ได้ดังนี้ ในช่วงแรก ในป่า夷ลาภนาไฟร การดำเนินงานมักจะเป็นการทำงานโดยชาวต่างประเทศ และลักษณะงานที่ทำเป็นงานวิจัยค่านคว้าสำหรับการเรียนในระดับปริญญาเอก การเข้าศึกษาในพื้นที่ทุรกันดารยังไม่เป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจโดยนักโบราณคดีไทยในช่วงเวลานี้ เนื่องจากงานโบราณคดีในประเทศไทยก่ออยู่ในระยะเริ่มต้นของการทำงาน

สำหรับการดำเนินงานในช่วงแรกเริ่มต้นของการสำรวจ เป็นการสำรวจดำเนินวัฒนธรรมโดยไม่เป็นหลักโดยที่มี สำรวจชาวอาสาเตเรเลย และนักโบราณคดีจากกรมศิลปากร เพื่อบันทึกว่ามีหลักฐานทางโบราณคดีอะไรบ้างที่พบ มี งานค่านคว้าวิจัยเพียง 2 ชิ้นที่เป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์ระดับปริญญาตรี ของภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ศึกษาร่องของโลงไม้ และวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท ภาควิชานานาชาติวิทยา มหาวิทยาลัย เพนซิลเวเนีย เรื่องร่องรอยการใช้งานของเครื่องมือหินกระเทาะ จากแหล่งโบราณคดีสำคัญสูง

และการดำเนินงานในช่วงแรกเริ่มต้นของการสำรวจ นักโบราณคดีที่มีความสามารถที่ลุ่มลึกเพิ่มมากขึ้น มีการกลับไปศึกษาข้อมูลเดิมที่บุคคลนี้ โดยเชสเตอร์ กอร์มัน รวมทั้งนักโบราณคดีในระดับภูมิภาค และเชื่อมโยงข้อมูลโบราณคดีกับศาสตร์อื่นๆ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการอนุรักษ์และจัดการวัฒนธรรม ห้องถีน เป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงเวลานี้ กิจกรรมแร่เรื่องการห่องท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังนั้น พื้นที่ในอำเภอปางมะผ้าจึงได้รับความสนใจและมีการค้นคว้าวิจัยมากขึ้น และงานโบราณคดีส่วนใหญ่จะดำเนินการโดยสถาบันศึกษา

1.1.1.1 ด้านแนวคิดทฤษฎี/ข้อสมมติฐาน

1. แนวคิดเรื่องประวัติศาสตร์วัฒนธรรม (Cultural History)

แนวคิดเรื่องประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเป็นแนวคิดพื้นฐานของการทำงานโบราณคดี เพราะนักโบราณคดีจำเป็นจะต้องจัดลำดับยุคสมัยของวัฒนธรรมว่าวัฒนธรรมใดเป็นวัฒนธรรมที่มาก่อน มีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมเป็นอย่างไร อะไรมีโบราณวัตถุที่โดดเด่นของวัฒนธรรมนั้น และวัฒนธรรมใดเป็นวัฒนธรรมในสมัยหลัง การเรียงและจัดลำดับวัฒนธรรมต่างๆ เข้าด้วยกันตามเวลา นี้ เรียกว่า ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม

งานโบราณคดีส่วนใหญ่ที่ดำเนินงานในแม่ฮ่องสอน อาจจะจัดอยู่ในกลุ่มของแนวคิดเรื่องประวัติศาสตร์วัฒนธรรม เพื่อทราบว่าในพื้นที่สูงของอำเภอปางมะผ้า มีการสำรวจแหล่งโบราณคดีที่เป็นตัวแทนของ

ยุคสมัยใดบ้าง การทำงานที่ศึกษานี้องค์ความรู้ด้านเคมีประภากองเหล็ก โบราณคดี เช่น กรมศิลปากร (2525) ได้สำรวจแหล่งโบราณคดีประภากรีดีมือหินกะเทาะ แหล่งโบราณคดีประภากล่องไม้ (กรมศิลปากร 2530) เป็นต้น และแยกส่วนในการศึกษาด้านเทคโนโลยี รูปแบบของโบราณวัตถุ เช่น การศึกษารูปแบบโลงไม้ โดยโครงการจัดทำระบบและฐานข้อมูลสำหรับวัดแม่ของสอน (จักรินรัฐ นิยมค้า 2542) การศึกษาร่องรอยการใช้งานบนเครื่องมือหินโดยรัชนี บรรณานุรักษ์ (Bannanurag 1988) เป็นต้น

2. แนวคิดเรื่องพัฒนาการของการเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์

แนวคิดเรื่องพัฒนาการของการเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดที่ ดร. เชสเตอร์ กอร์ มันใช้ในการทำงานที่แหล่งโบราณคดีถ้ำพีเมน จังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อประมาณ 40 ปีมาแล้ว ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวกระแสของโบราณคดีแนวใหม่ได้รับความนิยมในงานโบราณคดีร่วมสมัย ได้ทำการค้นหาดำเนินกิจกรรมในภูมิภาคต่างๆ เป็นหัวข้อที่ได้รับความสนใจจากนักโบราณคดีในรุ่นนี้ ดังนั้น ฐานความคิดของ ดร. กอร์มันคือแนวทางนิเวศวิทยา (Ecological approach)

ดร. กอร์มันเลือกพื้นที่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อตรวจสอบข้อสมมติฐานของการเปลี่ยนแปลงจากการดำเนินชีวภาพบนอาหารตามธรรมชาติมาเป็นการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ในช่วงสมัยไพลสโตซีนตอนปลาย-ไฮโลซีนตอนต้น (ยุคหินเก่าตอนปลาย-ยุคหินกลาง) โดยตรวจสอบจากรูปแบบการดำเนินชีวภาพและการตั้งถิ่นฐาน ที่เปลี่ยนจากการอาทิตย์อยู่ภายในถ้ำหินปูน มีวิธีชีวิตแบบอาหารตามธรรมชาติที่หลากหลายสภาพแวดล้อม (broad spectrum economy) ลงมาอยู่ในที่ราบหุบเขา เริ่มทำการเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ และไปปงที่รับกวางริมเน้า แล้วทำการค้า ดร. กอร์มันเลือกถุดคันแหงล่างโบราณคดี 3 แห่งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2 แห่งอยู่ในอำเภอปางมะผ้า คือแหล่งโบราณคดีถ้ำพีเมน และถ้ำปูงสูง และ 1 แห่งอยู่ในอำเภอเมือง คือถ้ำพาชัน ผลการวิจัย ดร. กอร์มันเสนอว่ารูปแบบการดำเนินชีวภาพที่พนจากแหล่งโบราณคดี ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนแสดงถึงการปรับตัวก่อนที่มีการเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ และกอร์มันเสนอคุณลักษณะ 6 ประการ (Six key traits) สำหรับเป็นข้อสังเกตในเรื่องการปรับตัวของคนก่อนประวัติศาสตร์ ดร. กอร์มัน เชื่อว่าพัฒนาการทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายในประเทศไทย เป็นการปรับตัวที่เกิดขึ้นจากภายในพื้นที่ไม่ได้รับหรือถูกแทนที่โดยวัฒนธรรมจากภายนอก

3. แนวคิดเรื่องระบบการค้าโลก (World System)

แนวคิดที่เป็นที่รับรู้ในหมู่ของนักโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ชาวต่างประเทศ แต่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักในประเทศไทย คือแนวคิดทางเศรษฐกิจเรื่องระบบการค้าโลก ที่เป็นระบบเครือข่ายการค้าโลกภายในภูมิภาคต่างๆ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 (คริสศตวรรษที่ 16) ซึ่งถูกนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยโดย ดร. ปีเตอร์ เกรฟ ขณะที่เป็นนักศึกษาปริญญาเอก ได้ใช้แนวคิดเรื่องระบบการค้าโลกเพื่อศึกษาระบบการค้าภายในประเทศไทยระหว่างชุมชนที่อยู่บนที่สูงบนเนินที่ต้องเดินทางจากแม่ฮ่องสอนมาถึงตาก ภู豁 ชุมชนเมืองที่อยู่บนที่ราบ ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 1543 ถึง พ.ศ. 2193 ดร. เกรฟ ใช้เครื่องถ่ายสังคโลก และเครื่องถ่ายเงินเป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษาความสัมพันธ์นี้

1.1.1.2 ด้านวิชีวิทยา

การประมวลความรู้ทำให้ทราบว่าวิชีวิทยาที่ใช้ในการทำงานโภราณคดีในพื้นที่สูงของอำเภอปางมะผ้า ตลอดสี่ทศวรรษที่ผ่านมาจะเห็นพัฒนาการของวิชีวิทยาทางโภราณคดี เน้นเฉพาะเทคนิคการทำงานทางโภราณคดี คือ การสำรวจ การบุคคลนัก การวิเคราะห์และการประมวลข้อมูล

การสำรวจได้มีการบุกเบิกโดยกรองรัมัน ซึ่งเป็นการสำรวจโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นไปไม่ได้ (non-probabilistic sampling technique) ที่อาศัยผู้นำทาง และประสบการณ์ในการทำงานของนักโภราณคดี ในการค้นพบแหล่งโภราณคดี ในการสำรวจยุคปัจจุบันก็ยังคงใช้วิธีการสำรวจดังกล่าว และมีการประยุกต์ใช้ภาพถ่ายทางอากาศและแผนที่ทหารในการสำรวจอย่างเป็นระบบโดยโครงการสำรวจและจัดทำระบบฐานข้อมูลถ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

งานบุคคลนักแหล่งโภราณคดีทั้ง 3 แห่งโดยกรองรัมันการบุคคลนักอย่างเป็นระบบ มีการร่อนคินด้วยตะแกรง ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการบุคคลนักที่เป็นระบบและมีความระมัดระวังในการบันทึกข้อมูล การบุคคลนักเป็นการบุคคลนักตามชั้นดินธรรมชาติสลับกับชั้นดินสมมติ ซึ่งวิธีการดังกล่าวถูกปรับเปลี่ยนให้เข้ากับปัจจุบัน

การวิเคราะห์หลักฐานทางโภราณคดีประเภทต่างๆ มีการดำเนินงานตั้งแต่การวิจัยของกรองรัมัน ได้แก่ การวิเคราะห์กระดูกสัตว์โดย ดร. ชาลส์ ไอยเย็ม จากมหาวิทยาลัยโอดาโก ประเทศนิวซีแลนด์ มีพัฒนาการของการใช้เทคนิควิเคราะห์ร่องรอยการใช้เครื่องมือหินกระเทาะ การวิเคราะห์เศษภาชนะดินเผาด้วยวิธีศิลาระร้อน การวิเคราะห์เครื่องเคลือบด้วยวิธีองค์ประกอบของส่วนผสมภายในภาชนะดินเผา ซึ่งส่วนใหญ่พัฒนาการในเรื่องการวิเคราะห์โภราณวัตถุและนิเวศวัตถุจะก้าวหน้ามากในช่วงประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา

สำหรับการประมวลผลข้อมูล ที่มีพัฒนาการที่ใช้คอมพิวเตอร์และสกิลมาช่วยในการประมวลผลข้อมูล ทั้งในเรื่องของการจัดระบบฐานข้อมูล การบันทึกข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

นอกจากนี้ในยุคปัจจุบัน มีการนำเทคโนโลยีข้อมูลสารสนเทศในทางภูมิศาสตร์ (GIS) มาใช้ในการจัดการข้อมูลของแหล่งโภราณคดีที่ค้นพบจากการสำรวจ โดยโครงการสำรวจและจัดระบบฐานข้อมูลถ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.1.2 ด้านมนุษยวิทยาภายใน

องค์ความรู้ทางมนุษยวิทยาภายใน เป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคนในอดีต คนเป็นหลักฐานที่สำคัญของการเกิดวัฒนธรรมในพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า ดังนั้นโครงการวิจัยฯ นี้จึงเห็นความสำคัญของการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องของคนอย่างจริงจัง

การศึกษาโครงการกระดูกของคนในประเทศไทยเริ่มต้นโดย ศาสตราจารย์นายแพทย์สุค แสงวิเชียร (สุค แสงวิเชียร 2526) เมื่อ พ.ศ. 2504 ที่แหล่งโภราณคดีบ้านเก่า อ้ำเงาเมือง และถ้ำพระ อ้ำเงาไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างไทย-เดนมาร์ก การศึกษาในครั้งนี้ถือว่าเป็นงานบุกเบิกของงานมนุษยวิทยาภายในประเทศไทย

สุภาพร นาคบัลลังก์ (2546) ได้สรุปว่า ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา การวิเคราะห์โครงกระดูกมนุษย์ในแหล่งโบราณคดีของประเทศไทย ที่เป็นผลงานของคนไทยส่วนใหญ่ ปรากฏอุปกรณ์ในรูปแบบของสารนิพนธ์และวิทยานิพนธ์ ของภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร (เช่น ดุจฤทธิ์ คงสุวรรณ 2544; นวรัตน์ แก้วอินทร์ 2542; สุวิมล ภู่รีพัฒน์พงศ์ 2538; วัฒนา สุกวัณ 2529) และเป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาโท-เอกของนักศึกษาชาวต่างประเทศที่มีมาร่วมชุดค้น โครงการความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับกรมศิลปากร เช่น จากมหาวิทยาลัยโอดาiko ประเทศนิวซีแลนด์ (Tayles 1999; Wiriyaromph 1984) และ มหาวิทยาลัยชาواาย (Pietrusweskey 1974) เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีงานที่เกี่ยวข้องกัน เช่นงานวิจัยทางด้านโบราณมนุษยวิทยาภายใน โดย ดร. เจฟฟรี โป๊ป (Pope 1985) ซึ่งเข้ามายืนหลักฐานของรอยของสายพันธุ์ Homo erectus ในจังหวัดลำปาง และคุณสมศักดิ์ ประมาณกิจและคุณวัฒนา สุกวัณ (สมศักดิ์ ประมาณกิจและคุณ 2544) ซึ่งศึกษาข้อมูลส่วนของขากรองศีรษะของคนจากแหล่งโบราณคดีหาดปูด้วยในจังหวัดลำปาง

เนื่องจากประเทศไทยไม่มีสถาบันใดที่เปิดการเรียนการสอนมนุษยวิทยาภายใน เป็นวิชาเอก ดังเช่นสาขาโบราณคดี ประกอบกับนักมนุษยวิทยาภายในที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการทำลายหรือค้นคว้าวิจัยกระดูกคนจากแหล่งโบราณคดีมีเพียง 4 คน คือ คุณวัฒนา สุกวัณ ซึ่งปัจจุบันกำลังศึกษาระดับปริญญาเอก ทางด้านวิฒนาการของคน ที่มหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์สแตนฟอร์ด ประเทศอเมริกา คุณประพิศ ชูศรี ปัจจุบันเป็นภัณฑารักษ์ ประจำสำนักงานพิพิธภัณฑ์ กรมศิลปากร อาจารย์รชัย วิริยารามย์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และอาจารย์ ดร. สุภาพร นาคบัลลังก์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สำหรับงานวิจัยด้านมนุษยวิทยาภายใน จำนวนน้อยมาก จังหวัดแม่ฮ่องสอนยังอยู่ในระหว่างการเริ่มต้น มีเพียงรายงานเบื้องต้นของ สุภาพร นาคบัลลังก์ (2540) และงานวิเคราะห์เบื้องต้นของ นพทรมน (เดิมชื่อสุวิมล) ภู่รีพัฒน์พงศ์ (2542) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการสำรวจและจัดทำระบบฐานข้อมูลถ้ำ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่วิเคราะห์กระดูกและฟันคนซึ่งพบจากการสำรวจแหล่งโบราณคดีวัฒนธรรมโลกลมไม้

ในการทบทวนวรรณกรรมด้านมนุษยวิทยาภายใน พบว่าไม่มีการค้นคว้าวิจัยของงานด้านนี้อย่างจริงจัง ในจำนวนน้อยมาก่อนเลย ดังนั้น การประเมินสถานภาพความรู้ จำเป็นต้องมองภาพรวมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย และภูมิภาคอื่นๆ ของโลก เมื่อเทียบเพื่อให้เข้าใจภาพรวมของการศึกษาด้านนี้

1.1.2.1 ด้านแนวคิดทฤษฎี

1. แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องวัฒนาการของคน

แนวคิดเรื่องวัฒนาการของคน เป็นแนวคิดสำคัญที่นักวิชาการสาขาต่างๆ พยายามอธิบายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทางชีววิทยาที่ทำให้สายพันธุ์มนุษย์ของคนวิวัฒน์ (Early hominid) มาเป็นคนปัจจุบัน (*Homo sapiens sapiens*) มีความพยายามในการสืบค้นวิฒนาการของคนปัจจุบันที่อยู่ในประเทศไทย มีแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญคือ การเข้าแทนที่ของประชากรใหม่ (The replacement model or Eve Hypothesis) และ ความต่อเนื่องทางภูมิภาคของประชากรตั้งเดิม (Multi-regional continuity) แนวคิดแรกเสนอว่าคนปัจจุบันในโลกนี้มีแหล่งกำเนิดที่เดียวคืออาฟริกา ประชากรจากอาฟริกาอพยพไปยังทวีปต่างๆ ในช่วงสมัยไพลสโตซีนตอนกลางเป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นรุ่นสายพันธุ์ Homo erectus อีรคตัส และอีกครั้งในสมัย

ไฟสโตร์ชีนตอนปลาย เป็นรุ่นสายพันธุ์โอลิม ชาเปี้ยน ชาเปี้ยน และเข้าแทนที่ประชากรดั้งเดิมที่อยู่ในทวีปต่างๆ

และอีกแนวคิด เสนอว่า ประชากรที่อพยพมากจากอาฟริกาตั้งแต่สมัยไฟลสโตร์ชีนตอนกลาง มีวัฒนาการอย่างต่อเนื่องและปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่อยู่ในแต่ละทวีปของโลก ทำให้มีลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างกันไป ดร. เจฟเฟรี่ ปีปี เขียนมาศักดิ์วิจัยในประเทศไทยเพื่อตอบปัญหาเกี่ยวกับความต่อเนื่องทางภูมิภาค (Pope 1985)

2. แนวคิดเรื่อง “คนไทย”

การค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องของ “คนไทย” มีการศึกษาเป็นเวลาหลายศวรรษแล้ว ถูกแจ้งสำคัญที่จะทำให้เกิดความกระจ่างเกี่ยวกับเรื่อง “คนไทย” คือโครงการคุกของคน นักมนุษยวิทยาทางกายภาพที่จุดประกายการใช้หลักฐานทางตรงจากโครงการคุก คือศาสตราจารย์ นายแพทย์สุด แสงวิเชียร (2526) ที่เสนอว่า โครงการคุกที่จุดคืนได้จากการคุกของ “คนไทย” และจากชาวจีนที่บ้านเก่า กลุ่มคนบุรี อายุประมาณ 4,000 ปีมาแล้ว มีลักษณะทางกายภาพที่ไม่แตกต่างจากคนไทยปัจจุบัน ทำให้เกิดข้อสมมติฐานว่า คนโบราณเหล่านี้อาจเป็นบรรพบุรุษของ “คนไทย” และอาจจะอยู่บนผืนแผ่นดินไทยมาตั้งแต่ 4,000 ปีมาแล้ว นอกจากนี้ยังมีความสนใจทางด้านองค์ประกอบพันธุกรรม และใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดเชื้อชาติโดยใช้หลักการตรวจสอบความถี่ของยีนในกลุ่มเลือดต่างๆ (ภาคร วัชราภัย และคณะ 2539) ผลการวิจัยพบว่า “คนไทย” มีความสัมพันธ์ใกล้กับกลุ่มคนดั้งเดิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น มอง เมอร์ อินโด네เซีย และฟิลิปปินส์ (สุมิตร ปิติพัฒน์ 2544)

อย่างไรก็ตี ความสนใจเกี่ยวกับการสืบค้นความเป็นมาของ “คนในวัฒนธรรมโลกลไม้” ในอางกฤษะ ปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน น่าจะมีความสัมพันธ์กับความสนใจในเรื่องของ “คนไทย” เพราะเป็นสิ่งที่นักวิชาการและคนทั่วไปเองก็อยากรู้ว่าคนเหล่านี้คือใคร มีลักษณะทางกายภาพอย่างไร เป็นคนชาติพันธุ์เดียวกับคนไทยปัจจุบันหรือแตกต่างจากคนไทยปัจจุบัน แต่น่าเสียดายที่ยังไม่มีตัวอย่างของโครงการคุกที่สมบูรณ์จากการสำรวจหรือขุดค้นในรอบสี่ศตวรรษที่ผ่านมา จึงมีการศึกษาเบื้องต้นเฉพาะด้านมนุษยนิติ โดยนักธรรม ภูริพัฒน์พงษ์ (2542:128-129) ที่วิเคราะห์เบื้องต้นว่ามีลักษณะซึ้งส่วนหัวกะโหลกแตกต่างจากคนไทยปัจจุบัน

1.1.2.2 ด้านวิชีวิทยา

สำหรับวิชีวิทยาที่พนใน การศึกษาในทางด้านมนุษยวิทยาทางกายภาพ คือการศึกษาทางด้านมนุษยนิติ และทางด้านชีวภาพ

วิชีวิทยาทางด้านมนุษยนิติ คือ การศึกษาโครงการคุกมนุษย์โดยวิธีการวัด เพื่อจัดหมวดหมู่ในเชิงมนุษยวิทยา คือการสังเกตและอธิบายลักษณะทางกายวิภาคของโครงการคุกด้วยตาเปล่า (Gross Analysis) ซึ่งเป็นวิชีวิทยาพื้นฐานที่มักจะใช้ในการวิจัยทางด้านมนุษยวิทยาทางกายภาพ

ส่วนการศึกษาทางชีวพันธุกรรม ซึ่งได้แก่ การตรวจสอบ ดีเอ็นเอ (DNA) กลุ่มเลือด และลักษณะทางชีวเคมีอื่นๆ ในร่างกาย ก็เป็นวิชีวิทยาอย่างหนึ่งที่มีเคล็ดลับพยาบาลทำการทดลองกับฟัน ที่พ้นจาก การสำรวจในแหล่งวัฒนธรรมโลกลไม้ โดยโครงการสำรวจและจัดทำระบบฐานข้อมูลสำา จังหวัด

แม่ส่องสอน อย่างไรก็ได้เทคนิคการวิเคราะห์ด้วยวิธีเดียวกันเป็นวิธีวิทยาที่ใหม่สำหรับการศึกษาทางโบราณคดีในประเทศไทย และโดยนักวิชาการชาวไทย

1.1.3 วงศ์ไม้และสิ่งแวดล้อมโบราณ

องค์ความรู้ทางด้านวงศ์ไม้และสิ่งแวดล้อมโบราณ เป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในอดีต สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมักจะถูกมองว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการปรับตัวของคน และการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของสิ่งมีชีวิต โดยเฉพาะวัฒนาการของคนสัตว์และพืช โครงการวิจัยจึงเห็นว่าการค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องสภาพแวดล้อมโบราณมีความจำเป็นสำหรับความเข้าใจเรื่องราวของคนในอดีต

สำหรับการทบทวนวรรณกรรมด้านวงศ์ไม้และสภาพแวดล้อมโบราณ พนวจแทนจะไม่มีการค้นคว้าวิจัยของงานด้านนี้โดยตรงในอาเภอปางมะผ้ามาก่อนเลย มีเพียงงานของนาฏสุดา ภูมิจำรงค์ ที่วิจัยเกี่ยวกับวงศ์ไม้ของไม้สักในภาคเหนือของประเทศไทย 5 จังหวัด ครอบคลุมจังหวัดแม่ส่องสอน ลำพูน แพร่ ตากและลำปาง และงานของไม่เมกิล บาร์เบตตี (Grave et al. 1994) ซึ่งนำชิ้นส่วนของโลงไม้ และเจาะไม้จากโลงไม้ไปหาค่าอายุครึ่งอน 14 แต่ก็ไม่มีรายงานผลการศึกษาอย่างละเอียดเกี่ยวกับวงศ์ไม้ของโลงไม้ ดังนั้น การประเมินสถานภาพความรู้ จำเป็นต้องมองภาพรวมกิจกรรมจากภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย และภูมิภาคอื่นๆ ของโลก เป็นการเปรียบเทียบเพื่อให้เข้าใจภาพรวมของการศึกษางานด้านนี้

1.1.3.1 ด้านแนวคิดทฤษฎี

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพของภูมิอากาศในช่วงไพลสโตรีชีนตอนปลาย

การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในบริบทของโลกในช่วงไพลสโตรีชีนหรือยุคหน้าแข็ง ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ และชีวภาพ ผลการศึกษาพบว่าในช่วง 40,000 ปีมาแล้ว มีความแปรปรวนของสภาพอากาศในโลก ซึ่งสับสนกับภาวะของความคงที่ จนกระทั่งเมื่อประมาณ 11,000 ปีมาแล้ว ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เรียกว่า The Younger Dryas Interval มีหลักฐานแสดงว่าอากาศค่อนข้างแห้งแล้ง มีการลดจำนวนพื้นที่ของป่าไม้ในโลก ขณะเดียวกันก็มีการขยายพื้นที่แบบทะเลทรายในอสเตรเลีย ออฟริกา ตะวันออกกลาง อินเดีย และอเมริกาใต้

แต่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังไม่มีข้อมูลชัดเจนที่แสดงว่าภายในแผ่นดินมีสภาพแวดล้อมเป็นอย่างไรเมื่อโต้แข็งเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีสภาพแวดล้อมเหมือนกับปัจจุบัน ซึ่งแสดงว่าการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศคงจะน้อยมาก และไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั่วไป หรือว่ามีลักษณะสภาพแวดล้อมเป็นป่าสะวันนา แห้งแล้ง เมื่อันกับที่ป่าฟริกา โดยเฉพาะพื้นที่แผ่นดินชุนดาที่เคยเป็นอ่าวไทยมาก่อน น่าจะมีอากาศที่แห้งขรุ不成 และมีการลดปริมาณของน้ำฝน ซึ่งแสดงว่าได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในบริบทของโลก (Bellwood 1997; Hutterer 1985; Pope 1985)

1.1.3.2 ด้านวิชีวิทยา

วิชีวิทยาที่ช่วยในการศึกษาสภาพแวดล้อมโดยรวมแบ่งออกเป็น 2 วิชี คือ เทคนิคด้านวงศ์ปีใหม่ และ ลักษณะของเรณูวิทยา สำหรับการศึกษาวงศ์ปีใหม่นั้น ในประเทศไทยมีการศึกษาวงศ์ปีของไม้สัก และไม้สน เพราะมีส่วนวงศ์ปีที่ชัดเจนที่ตอบสนองต่อปริมาณน้ำฝนและอุณหภูมิ เทคนิควิธีด้านวงศ์ปีใหม่ ช่วยสร้างเส้นดัชนีวงศ์ปีใหม่ และสร้างเส้นกฎมิอาภาคในอดีต ซึ่งสามารถใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบกฎมิอาภาคในปัจจุบัน และอดีต (นาฏสุดา ภูมิจำนำงค์ 2546; Bradley 1999)

ส่วนเทคนิคการวิเคราะห์ลักษณะของเรณู เป็นการวิเคราะห์ลักษณะของเรณูและสปอร์ของพืชที่สะสมอยู่ในดิน เป็นเทคนิคอย่างหนึ่งที่ใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับพืชพรรณ และสภาพกฎมิอาภาคในอดีต (นาฏสุดา ภูมิจำนำงค์ 2546)

1.2 สรุป

ในการค้นคว้าทางโบราณคดี วิธีการศึกษาวิจัยเพื่อตอบคำถามเรื่องราวของคนในอดีต (Deductive approach) ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานโดยนักวิชาการชาวต่างประเทศที่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาเอก ซึ่งมีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องของการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ และระบบการค้าโลกล ซึ่งมีแนวคิดทฤษฎีจากทางตะวันตกและต้องการเข้ามาตรวจสอบข้อสมมติฐานกับหลักฐานทางโบราณคดีในอาเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ส่วนการศึกษาโดยการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น (Inductive approach) มักจะเป็นการดำเนินงานของทั้งชาวต่างประเทศและชาวไทย เพื่อสำรวจให้ทราบว่า ในพื้นที่ศึกษามีหลักฐานทางโบราณคดีอะไร อายุสมัยเท่าไหร่ ลักษณะการทำงานที่เป็นสาขาวิชาการ และรวบรวมความรู้พื้นฐานจากหลายด้านในพื้นที่แม่ฮ่องสอน คือ โครงการสำรวจและจัดทำระบบฐานข้อมูลสำหรับ จังหวัดแม่ฮ่องสอน การทำงานโบราณคดีในโครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอาเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงมีฐานข้อมูลที่ดีและพัฒนางานโดยการต่อยอดผลงานวิจัยจากโครงการเดิม และได้ทำงานประสานวิธีการวิจัยแบบอุปนัย (Inductive approach) และแบบนิรนัย (Deductive approach)

ส่วนการค้นคว้าทางด้านมนุษยวิชาการภาษา และวงศ์ปีใหม่ แม้ว่าทางด้านมนุษยวิชาการภาษาที่มีการเริ่มต้นการทำงานในระดับพื้นฐาน มีการรวบรวมข้อมูลโดยโครงการสำรวจและจัดทำระบบฐานข้อมูลสำหรับ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ก็อาจจะจัดได้ว่าแทนจะไม่มีการศึกษาด้านคว้าในสองสาขาอย่างจริงจังเลย ดังนั้นการทำงานวิจัยทางด้านมนุษยวิชาการภาษาและวงศ์ปีใหม่ของโครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงจึงจัดว่าเป็นงานบุกเบิก

บทที่ 2

การวิจัยแบบสหวิทยาการ

การวิจัย “โครงการใบรายคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน” เป็นโครงการวิจัยแบบสหวิทยาการ ที่บูรณาการ (Integrated approach) ความรู้จากศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกันได้แก่ โบราณคดี มานุษย์ วิทยาภายนอก วงศ์ไม้ และธรณีวิทยา ฯลฯ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับเรื่องสภาพแวดล้อมและความเป็นมาของคน สังคมและวัฒนธรรมบนพื้นที่สูงในเขตวัอนแบบถูกดูแล ซึ่งไม่ค่อยมีการศึกษาอย่างลุ่มลึกมาก่อน องค์ความรู้นี้จะ ทำให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมในอดีต ซึ่งสามารถจะนำมาใช้เปรียบเทียบกับ สภาพการณ์ของสภาพแวดล้อมในปัจจุบันได้

โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบโจทย์การวิจัย 3 ประการคือ

- เพื่อศึกษาเกี่ยวกับคน วัฒนธรรม และสังคมในอดีต อันจะให้เกิดความเข้าใจถึงพัฒนาการของสังคม และวัฒนธรรมของคนที่อยู่บนพื้นที่สูง
- เพื่อสร้างศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมโบราณ
- เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ของคนกับสิ่งแวดล้อมในอดีต

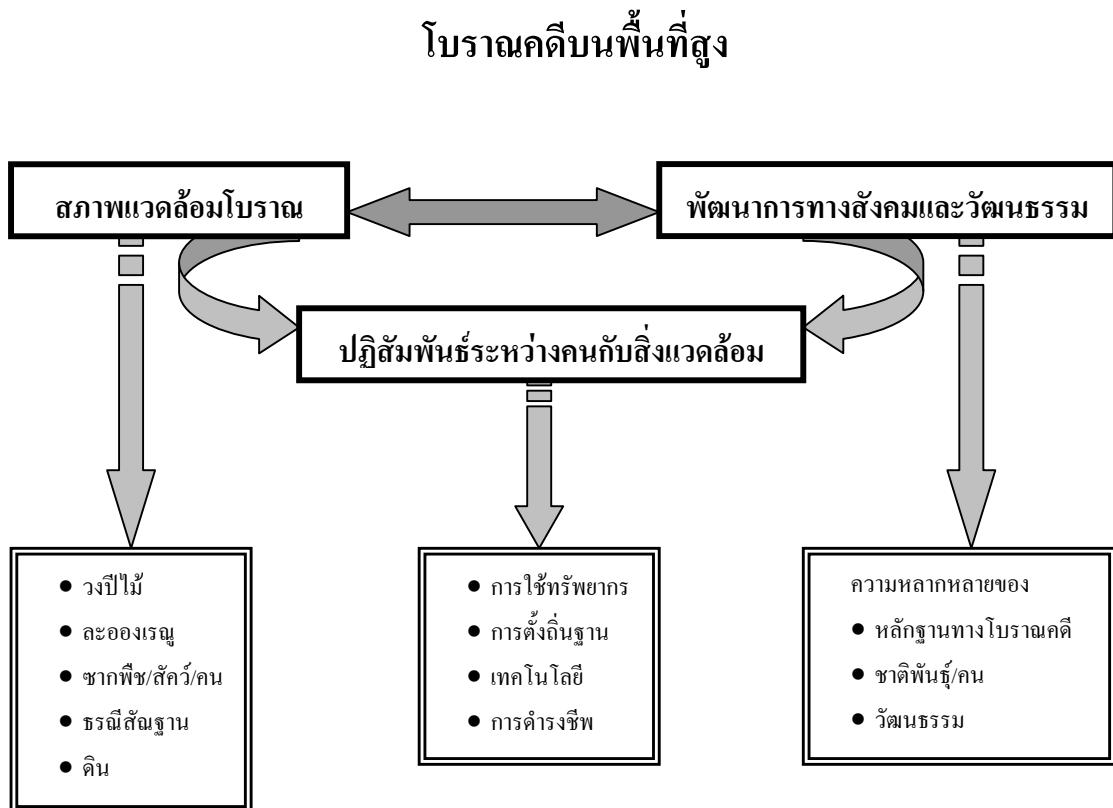
ในบทนี้ จะนำเสนอผลของการวิจัยแต่ละด้าน ซึ่งพยายามจะตอบคำถามโดยวิจัยหลักของโครงการฯ โดยการวางแผนงานวิจัยในแต่ละที่มีวิจัยจะมีความแตกต่างกันไปตามธรรมชาติของสาขา ดังนี้

2.1 การดำเนินงานตามวิธีวิทยาของแต่ละสาขา

2.1.1 ด้านโบราณคดี

2.1.1.1 คำถามหลักของการวิจัยทางโบราณคดี

- สภาพแวดล้อมในอดีตของอำเภอปางมะผ้าเป็นอย่างไร
- พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมในอดีตเป็นอย่างไร
ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเริ่มเกิดขึ้นเมื่อไหร่
มีลักษณะทางวัฒนธรรมเป็นอย่างไร
- การปรับตัวของคน สังคมและวัฒนธรรมของคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สูงในช่วงสมัย
ไฟลสโตร์ชีนตอนปลายกับสมัยโซโลชีนเป็นอย่างไร

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงกรอบความคิดของการวิจัยแบบสาขาวิชาการ

2.1.1.2 ขั้นตอนและการดำเนินงาน

- การทบทวนวรรณกรรม เพื่อสำรวจสถานภาพของความรู้ทางด้านโนรรณคีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
 - ทบทวนเอกสารจำนวน 66 ชิ้น
- การสำรวจทางโนรรณคีในอกเห็นอจากแหล่งโนรรณคีที่เป็นสำหรับสำรวจมาแล้วโดยเฉพาะบริเวณที่ราบในทุ่นเข้า สันเข้า เพื่อศึกษาการปรับตัวของคนในอดีตบนพื้นที่สูง ได้แก่ ระบบการตั้งถิ่นฐานโดยเฉพาะแหล่งที่อยู่อาศัย การใช้พื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติ และการดำเนินชีพ
 - สำรวจแหล่งโนรנןคี จำนวนทั้งหมด 31 แห่ง แบ่งออกเป็นแหล่งโนรנןคีประเภทที่อยู่อาศัย จำนวน 5 แห่ง ที่พักชั่วคราว จำนวน 8 แห่ง ที่ผังสถาปัตยกรรมโนรณะไม้ จำนวน 5 แห่ง แหล่งผลิตเครื่องมือหินกะเทาะ จำนวน 2 แห่ง แหล่งวัตถุดิน จำนวน 1 แห่ง แหล่งโนรנן

สถาน จำนวน 7 แห่ง และไม่สามารถระบุประเภทของแหล่งโบราณคดี อีก 3 แห่ง

3. บุคลากรทางโบราณคดี 2 แห่ง เพื่อเป็นตัวแทนของยุคสมัย/วัฒนธรรม แล้วนำมาใช้เปรียบเทียบกับแหล่งโบราณคดีที่พบจากการสำรวจภายในพื้นที่อำเภอปางมะผ้า ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 1,210.45 ตารางกิโลเมตร และเพื่อศึกษาประวัติการเข้าอยู่อาศัยของคนในระยะเวลาต่างๆ กัน และศึกษาระบบวัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมโบราณ
 - บุคลากรแหล่งโบราณคดีเพิงพาบ้านไร์ และแหล่งโบราณคดีเพิงพาถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน
4. การวิเคราะห์แหล่งโบราณคดี โบราณวัตถุ และนิเวศวัตถุต่างๆ (เช่น กระดูกสัตว์ เมล็ดพืช ละอองเรณู) ในห้องปฏิบัติการ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องสังคมและวัฒนธรรมในอดีต ได้แก่การตั้งถิ่นฐาน ชีวิตความเป็นอยู่ โครงสร้างทางสังคม สภาพแวดล้อมโบราณ เป็นต้น
 - วิเคราะห์เครื่องมือหินกะเทาะ
 - วิเคราะห์เศษภาชนะดินเผาทางภาษาภาพ และวิธีศึกษาวรรณนาเพื่อคุยองค์ประกอบภาษาใน
 - วิเคราะห์กระดูกสัตว์ และเปลือกหอย
 - วิเคราะห์ส่วนประกอบของเครื่องมือเหล็ก

2.1.2 ด้านมนุษยวิทยาภาษาภาพ

2.1.2.1 คำถ้ามหลักของการวิจัยทางมนุษยวิทยาภาษาภาพ

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางภาษาภาพของคนในอดีต ว่ามีลักษณะอย่างไร

2.1.2.2 ขั้นตอนและการดำเนินงาน

1. การทบทวนวรรณกรรม เพื่อสำรวจสถานภาพของความรู้ทางด้านมนุษยวิทยาภาษาภาพที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
 - ทบทวนเอกสารจำนวน 39 ชิ้น
2. การวิเคราะห์โครงสร้างกระดูกและฟันคนที่ได้จากการสำรวจและบุคลากรแหล่งโบราณคดี เพื่อนำมาพิจารณา กับโครงสร้างกระดูกและฟันทางโบราณคดีที่ได้รับการวิเคราะห์จากแหล่งโบราณคดีอื่นๆ แล้วนำผลวิเคราะห์มาพิจารณาถึงลักษณะทางภาษาภาพของคนแต่ละสมัย สุขภาพ และโรคภัยไข้เจ็บ
 - วิเคราะห์ทางภาษาภาพของโครงสร้างกระดูกจำนวน 3 โครง ที่พ้นจากการบุคลากรแหล่งโบราณคดี
 - วิเคราะห์ฟันจากการสำรวจ จำนวน 111 ชิ้น

- วิเคราะห์ฟันจากการขุดค้น จำนวน 438 ชิ้น
3. เปรียบเทียบผลการศึกษาที่ได้จากการสำรวจและการขุดค้น เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ของคนในอดีตว่าเป็นประชากรกลุ่มเดียวกันหรือไม่ โดยพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพ
 - ยังไม่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้จากการสำรวจกับการขุดค้น

2.1.3 ด้านวงศ์ไม้

2.1.3.1 คำถามหลักของการวิจัยทางวงศ์ไม้

1. เพื่อกำหนดอายุของโลงไม้เพื่อกำหนดอายุโดยวิธีวัดวงศ์ไม้ และใช้สำหรับสร้างภาพลิ่งแวดล้อมในอดีต
2. เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลของวงศ์ไม้กับข้อมูลอื่นๆ ที่ได้จากการขุดค้น เพื่อเชื่อมโยงสัมพันธ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในอดีต
3. เพื่อตีความเรื่องวัฏจักรการเปลี่ยนแปลงลิ่งแวดล้อมอดีตจากวงศ์ไม้

2.1.3.2 ขั้นตอนและการดำเนินงาน

1. การทบทวนวรรณกรรม เพื่อสำรวจสถานภาพของความรู้ทางด้านวงศ์ไม้ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย รวมทั้งศึกษาข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน และอดีตในพื้นที่ศึกษา
 - หนทบทวนเอกสาร จำนวน 54 ชิ้น
2. สำรวจและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะป่าไม้
 - เก็บตัวอย่างต้นไม้ปัจจุบัน จำนวน 195 ตัวอย่าง
3. กำหนดอายุของโลงไม้เพื่อกำหนดอายุโดยวิธีวัดวงศ์ไม้ และใช้สำหรับสร้างภาพลิ่งแวดล้อมในอดีต
 - การกำหนดอายุของโลงไม้ใช้วิธีการศึกษาเปรียบเทียบ (Relative dating) จากตัวอย่างของหัวโลงที่มีการกำหนดอายุด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ แต่ไม่ได้นำตัวอย่างหัวโลงไปกำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์
 - เก็บตัวอย่างของไม้จากแหล่งโบราณคดี จำนวน 167 ตัวอย่าง
4. สังเคราะห์ข้อมูลของวงศ์ไม้กับข้อมูลอื่นๆ ที่ได้จากการขุดค้น เพื่อเชื่อมโยงสัมพันธ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในอดีต
 - สังเคราะห์ผลการศึกษาจากวงศ์ไม้ร่วมกับผลการศึกษาของลักษณะเรณู และกระดูกสัตว์ที่ได้จากการขุดค้นทางโบราณคดี
5. ตีความเรื่องวัฏจักรการเปลี่ยนแปลงลิ่งแวดล้อมอดีตจากวงศ์ไม้

- ตีความวัฏจักรของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในอดีตจากตัวอย่างของ โลงไม้ พบว่าสภาพภูมิอากาศมีถูกกาลที่ชัดเจนและป้าไม่คงไม่แตกต่าง ไปจากปัจจุบัน แต่มีอุดมสมบูรณ์กว่า ในช่วงระหว่าง 57 ปีก่อนพ.ศ. ถึง พุทธศตวรรษที่ 14

2.2 กิจกรรมและการดำเนินงานของโครงการ

2.2.1 การประชุมย่อย

การประชุมย่อยภายในทีมวิจัยได้ทำอย่างสม่ำเสมอ โดยหัวหน้าโครงการเป็นผู้ประสานงาน ส่วนใหญ่จะประชุมเพื่อหารือและเสนอความก้าวหน้าของการทำงานแต่ละทีมในระหว่างที่ออกปฏิบัติงานภาคสนามในอำเภอ ปางมะผ้า เพราะมีโอกาสใช้เวลาอยู่ร่วมกันได้นานกว่าการประชุมกันในเมือง นอกจากนี้ผู้ช่วยนักวิจัยยังมีโอกาสได้พบกันและทำความเข้าใจกับการทำงานของแต่ละสาขา บางกรณีมีการช่วยทำงาน เช่น ผู้ช่วยนักวิจัยด้านโบราณคดี ช่วยเก็บข้อมูลให้กับทีมมนุษยวิทยาและวงศ์ไม้ ผู้ช่วยนักวิจัยด้านมนุษยวิทยาช่วยทีมโบราณคดีขุดค้น

การประชุมกันอย่างสม่ำเสมอทำให้หัวหน้าโครงการวิจัยสามารถติดตามงานวิจัยแต่ละทีมได้ และสามารถควบคุมการทำงานให้อยู่ในแผนงานที่แต่ละทีมวิจัยได้วางไว้ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง มาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานวิจัยจำนวน 20 คน

2.2.2 การจัดประชุมໂຕະຄລມ

เมื่อโครงการดำเนินมา 1 ปี จึงได้จัดให้มีการประชุมระดมความคิด และตรวจสอบการทำงานของโครงการฯ ว่าสามารถทำการวิจัยได้ตามแผนงานที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยจัดประชุมวันที่ 8-9 กุมภาพันธ์ 2546 ณ ห้องประชุมนริศราনุวัติวงศ์ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ตลิ่งชั้น

โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และข้อมูลระหว่างนักวิชาการชาวไทยและต่างประเทศที่ดำเนินงานวิจัยในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- เพื่อเผยแพร่ข้อมูลจากการดำเนินงานปีที่ 1 และร่วมกันอภิปราย วิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้ง อภิปรายปัญหาและอุปสรรค และเสนอแนวทางแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน
- เพื่อสังเคราะห์และเรียนรู้องงานวิจัยแต่ละด้าน เพื่อให้สามารถประเมินและสังเคราะห์องค์ความรู้สำหรับปรับใช้ในการคืนความรู้สู่ท้องถิ่นในอนาคต

2.2.3 การจัดประชุมทางวิชาการ

โครงการโบราณคดีบันพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ขณะที่ดำเนินมาได้จะเสร็จสิ้นระยะเวลา 2 ปี (สิ้นสุดโครงการวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2546) จึงจะจัดให้มีประชุมทางวิชาการ เมื่อวันที่ 20-21

กุมภาพันธ์ 2546 ณ ห้องประชุม 3104 อาคารศูนย์เรียนรวม มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ เพื่อระดมความคิดจากนักวิชาการสาขาต่างๆ และนำเสนอผลงานการวิจัยต่อประชาคมวิชาการ

โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อเผยแพร่ผลการดำเนินงานของโครงการวิจัยเรื่องโครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอนสู่สาธารณะ
2. เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลกับนักวิชาการในสาขาโบราณคดี มนุษยวิทยาภายนอก ลึกลึกลืมและสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อนำเอาผลการสังเคราะห์และเชื่อมโยงงานวิจัยในแต่ละด้าน มาประมวล และสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อนำไปปรับใช้ในการคืนความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นในอนาคต
4. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาเบรียบเทียบเรื่องการปรับตัวของคน และสภาพแวดล้อมโบราณกับภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทยและของโลกที่อยู่ในเขตร้อน
5. เพื่อเป็นเวทีที่ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการวิจัยรุนแรง ดังเห็นได้จากการจัดประชุมทางวิชาการเรื่อง “คน วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมโบราณบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ที่มีบทความเสนอต่อที่ประชุม จำนวน 22 บทความ โดยเป็นบทความของผู้วิจัย จำนวน 9 บทความ และผู้ช่วยนักวิจัย จำนวน 11 บทความ และบทความร่วมเสนอในที่ประชุม 2 บทความ

2.2.4 การจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการฯ ใช้ระยะเวลาประมาณ 3 เดือนในการจัดเตรียมรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ หัวหน้าโครงการพิจารณาเห็นว่าผลการวิจัยแต่ละสาขาวิชามีข้อมูลค่อนข้างจะมาก จึงควรจะแยกเป็นเล่ม เนื่องจากผลการวิจัยทางด้านโบราณคดีมีเนื้อหาและข้อมูลที่ค้นพบค่อนข้างจะมาก จึงจัดแบ่งรายงานตามประเภทของงาน เช่น สำรวจ และบุคลค้น เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพของการประมวลและสรุปผลงานแต่ละประเภท ดังนั้นรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ด้านโบราณคดีจึงถูกแบ่งออกเป็น 4 เล่ม

โดยสรุป รายงานฉบับสมบูรณ์ มีจำนวนทั้งหมด 8 เล่ม คือ

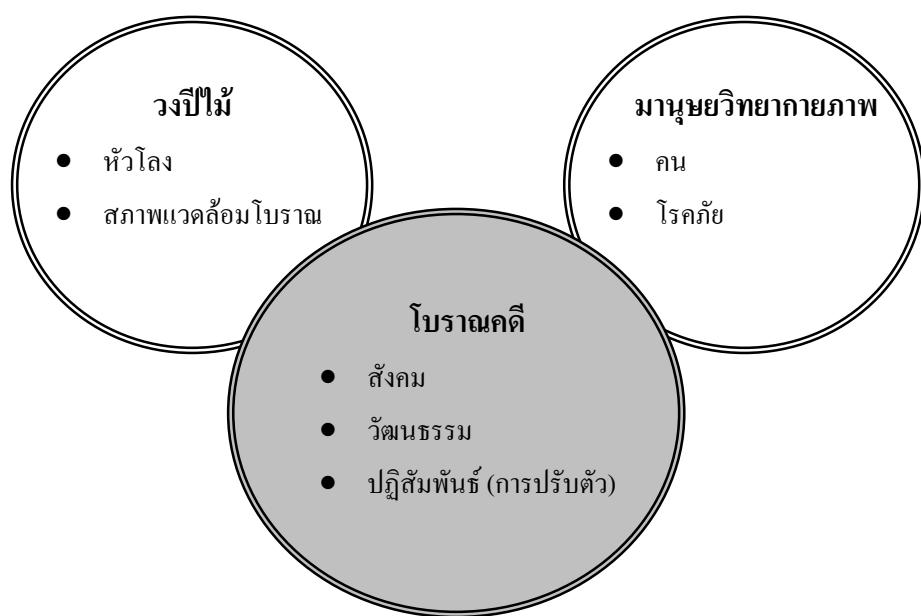
1. เล่มที่ 1 เป็น รายงานสรุปภาพรวมของโครงการวิจัย
2. เล่มที่ 2 เป็น รายงานภาพรวมของงานโบราณคดี
3. เล่มที่ 3 เป็น รายงานการสำรวจ
4. เล่มที่ 4 เป็น รายงานการค้นคืนแหล่งโบราณคดีเพิงพาบ้านไร
5. เล่มที่ 5 เป็น รายงานการค้นคืนแหล่งโบราณคดีเพิงพาสำลอด
6. เล่มที่ 6 เป็น รายงานด้านมนุษยวิทยาภายนอก
7. เล่มที่ 7 เป็น รายงานด้านวงศ์ไม้
8. เล่มที่ 8 เป็น รายงานการเผยแพร่องค์ความรู้และใช้ประโยชน์

สำหรับการจัดทำต้นฉบับรายงานฉบับสมบูรณ์ หัวหน้าโครงการวิจัยจะทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการ ดูภาพรวมและการจัดรูปเล่มทั้งหมด ส่วนผู้วิจัยแต่ละด้านจะเป็นบรรณาธิการ ตรวจสอบแก้ไขงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของแต่ละด้าน แล้วส่งมาให้หัวหน้าโครงการวิจัยที่ส่วนกลางเพื่อรวบรวม เพิ่มเติมข้อมูลหรือรูปภาพ และจัดรูปแบบให้เป็นแบบเดียวกัน โดยมีผู้ช่วยนักวิจัยด้านโบราณคดีเป็นผู้ที่จัดรูปเล่มและตรวจปรับ

บทที่ 3

บูรณาการวิจัยแบบสหวิทยาการ

การบูรณาการผลการวิจัยจากการด้านโบราณคดี มนุษยวิทยา และวีไม้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ทั้ง สำหรับศาสตร์แต่ละด้านเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะยาก เพราะแต่ละศาสตร์มีลักษณะธรรมชาติของการทำงานที่แตกต่างกัน การหลอมรวมและสังเคราะห์ข้อมูลแต่ละด้านเข้าด้วยกัน จึงเป็นเรื่องที่จะต้องหาจุดร่วมในการวิจัยอย่างชัดเจนให้ได้ แผนภูมิจำลองด้านล่างแสดงถึงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของแต่ละศาสตร์ ซึ่งมีเป้าหมายในการศึกษาเรื่องราวในอดีต โดยใช้แนวคิดทฤษฎีและวิธีวิทยาของแต่ละศาสตร์ ในการวางแผนงานวิจัยและควบรวมข้อมูล

แผนภูมิที่ 3.1 แผนภูมิจำลองเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างศาสตร์

สำหรับบทความนี้ จะนำเสนอที่สรุปขององค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยโดยสังเขป ซึ่งเป็นการบูรณาการผลการวิจัยเบื้องต้นจากการด้านโบราณคดี มนุษยวิทยาภายนอก และวีไม้ โดยลำดับหัวข้อดังนี้ 1) สภาพแวดล้อมโบราณ 2) คน สังคม และวัฒนธรรม และ 3) การปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม

3.1 สภาพแวดล้อมโบราณ

ในการศึกษาสภาพแวดล้อมโบราณ มีการเชื่อมโยงผลการวิจัยด้านโบราณคดีและวีไม้ ทำให้ทราบเบื้องต้นว่า การเปลี่ยนแปลงในระดับภูมิภาคภายในอาเภอปางมะผ้า สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของ

ภูมิภาคอื่นๆ คือเมืองหน้าวีน และชั่นชีน ป่าไม้อุดมสมบูรณ์และหนาแน่นในช่วงสมัยไพลส์โตซีนตอนปลาย-ไฮโลซีนตอนต้น แต่ในระดับชุมชนภาคพบร่วมกับระบบวัสดุของเฉพาะแหล่งโบราณคดีการเปลี่ยนแปลงของประเทศของป่าไม้ สมัย ไฮโลซีนตอนปลายเป็นสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยคน เช่น มีการตัดไม้ และถ่าสัตว์ขนาดใหญ่เพื่อการค้า ทำให้ส่งผลกระทบต่ออุณหภูมิและปริมาณน้ำฝน ซึ่งส่งผลต่อการเจริญเติบโตของป่าไม้และความหนาแน่นของต้นไม้ภายในพื้นที่ เกิดป่าเสื่อมโกร姆ขึ้น สัตว์ขนาดใหญ่สูญพันธุ์ไปจากพื้นที่ เช่นสัตว์กระぐูลวัว/ควาย กวาง ช้าง เสือ เป็นต้น

ข้อมูลพื้นฐานของสภาพแวดล้อมโบราณในแต่ละช่วงเวลา ทำให้ทราบว่าพื้นที่สูงในอําเภอปางมะผ้ามีความหลากหลายของชนิดของพืชและสัตว์มากกว่าปัจจุบัน และเป็นพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ ทำให้มีข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการตรวจสอบข้อมูลติดตามเกี่ยวกับการเกิดกลิ่นรรมได้ โดยเฉพาะข้อมูลติดตามที่เสนอว่ากลิ่นรرمเกิดจากการปั่นตัวในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้น จึงเป็นเรื่องน่าสนใจว่าการเพาะปลูกและการกลิ่นรرمเกิดขึ้นเมื่อใดในลำดับพัฒนาการของสังคมและวัฒนธรรมในภูมิภาค (Gorman 1970)

3.2 คน สังคม และวัฒนธรรม

3.2.1 คน

การทำงานทางด้านมนุษยวิทยาภายนอก เน้นการวิเคราะห์กระดูกและฟันคนที่ได้จากการสำรวจและบุคคลเหล่านี้ในราศีเดือนพื้นที่สูง อําเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาปรากฏว่า พบรากที่จัดจำแนกได้รวมทั้งสิ้น 550 ชิ้น เป็นฟันผู้ใหญ่จำนวน 509 ชิ้น และฟันเด็กจำนวน 41 ชิ้น ประเมินว่าเป็นฟันจากโครงกระดูกผู้ใหญ่จำนวน 58 โครง และโครงกระดูกเด็กจำนวน 12 โครง ลักษณะฟันคนโบราณที่ปางมะผ้าคล้ายกับกลุ่มคนเอเชียอาคเนย์ มากกว่ากลุ่มคนเอเชียตะวันออก โดยมีสัดส่วนของฟันสีกากกัวฟันผุในอัตราเดียวกับกลุ่มคนในสังคมเก็บอาหาร และถ่าสัตว์ หรือเป็นสังคมกึ่งเก็บล่าอาหารผสมเกษตรกรรม

นอกจากนี้ยังมีการบุคคลนับโครงกระดูกมนุษย์ 3 โครง โดยพบที่เพิงพาน้านไร่ 1 โครง และที่เพิงพาน้ำตก 2 โครง โครงกระดูกทั้งสามจัดอยู่ในสมัยไพลส์โตซีนตอนปลาย (Late Pleistocene) ถึงสมัยไฮโลซีนตอนต้น (Early Holocene) โครงกระดูก 2 โครงที่ถูกฝังอยู่ในท่างอตัว เป็นโครงกระดูกของเพศชายวัยกลางคน ส่วนรายละเอียดอื่นๆ ยังอยู่ในระหว่างการดำเนินการวิเคราะห์ เนื่องจากโครงกระดูกอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์และจำเป็นต้องทำการศึกษาเพิ่มเติมกับโครงกระดูกที่มีอายุร่วมสมัยจากแหล่งโบราณคดีถ้ำหมอกเขียว จังหวัดยะลา

3.2.2 พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม

สังคมและวัฒนธรรมในช่วงไพลส์โตซีนตอนปลาย-ไฮโลซีนตอนต้น (22,190-7,660 ปีมาแล้ว) เป็นสังคมระดับกลุ่มน้ำดีที่หาอาหารตามธรรมชาติ ยังไม่มีการแบ่งชั้นชั้น และมีเกลี้ยงบ่ายบ่ออย ลักษณะทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นคือ เครื่องมือหินกะเทาะ

สังคมและวัฒนธรรมสมัยไฮโลซีนตอนกลาง (5,360-2,995 ปีมาแล้ว) เป็นสังคมระดับกลุ่มน้ำดี มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีที่ชัดเจนคือการทำเครื่องมือหินบัดและภาชนะดินเผา เนื้อดิน มีการอยู่ติดที่นานแต่ก็ยังมีการเคลื่อนย้ายอยู่

และสมัยไอลอชีนตอนปลาย (57 ปีก่อนพ.ศ. ถึงพุทธศตวรรษที่ 22) เป็นสังคมระดับชนผู้ที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ มีการแบ่งระดับของคนในสังคมคือ หัวหน้าของโภตรตระกูลและสมาชิกในครอบครัวของสายตระกูล และมีการแบ่งหน้าที่การทำงานเฉพาะทาง เริ่มปรากฏความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน วัฒนธรรมเด่นได้แก่ วัฒนธรรมโลจิ主义 วัฒนธรรมเนินดินรูปป่วงกลม และวัฒนธรรมร่วมสมัยประวัติศาสตร์ล้านนา ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือเม้ม้วนีการเกิดวัฒนธรรมใหม่ในพื้นที่นี้ แต่ยังคงมีเกื้าของรูปแบบของวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมอยู่ เช่น การใช้พื้นที่ตามเพียง สำเนา หรือการทำเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำจากหิน เป็นต้น

3.3 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมจะนำเสนอในภาพรวม ไม่ได้ลงรายละเอียดตามยุคสมัย (ดูรายละเอียดในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เล่มที่ 2-7)

3.3.1 การตั้งถิ่นฐาน

การปรับตัวของคนบนพื้นที่สูงในเรื่องการตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยไพลส์โトイชีนตอนปลายมีหลายรูปแบบ คือ การตั้งถิ่นฐานชั่วคราว การตั้งถิ่นฐานแบบกึ่งถาวร และการตั้งถิ่นฐานแบบถาวร มีการใช้พื้นที่ในถ้ำ เพิงพา ที่โล่งบริเวณสันดอย เชิงเขา ที่ราบ hununxa ที่ราบริมน้ำ และริมน้ำ

แนวคิดการเลือกตั้งถิ่นฐานบริเวณได้ตั้งแต่อดีต จนกระทั่งสมัยวัฒนธรรมล้านนา นักเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรในการอุปโภค บริโภค ความปลดปล่อยจากสัตว์ร้าย และเป็นสถานที่มีลักษณะที่กำบังฝน แดด และความหนาวเย็น

3.3.2 การดำรงชีพ

การปรับตัวในเรื่องการดำรงชีพ ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม เช่น มีการคัดเลือกและล่าสัตว์ที่หลากหลายชนิด ซึ่งอยู่ในป่าที่หลากหลายประเภท มีการหาอาหารตามฤดูกาล หรือมีความรู้เกี่ยวกับป่าไม้เป็นอย่างดี เช่นการคัดเลือกไม้ เพื่อทำโลจิ主义 หรือมีการติดต่อและแลกเปลี่ยนกับคนจากภายนอกพื้นที่ เช่น การพบโภราณวัตถุประเภทลูกปัด หอยเบี้ย ซึ่งไม่ได้เป็นของที่ผลิตภายในพื้นที่

3.3.3 ความเชื่อ

ความเชื่อดังเดิมคือความเชื่อเรื่องผี และพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย ความเชื่อเรื่องผีนั้นน่าจะปรากฏตั้งแต่สมัยไพลส์โトイชีนตอนปลาย และสืบเนื่องมาจนกระทั่งวัฒนธรรมสมัยเนินดินเป็นรูปป่วงกลม และมีร่องรอยการเปลี่ยนไปรับพุทธศาสนาในสมัยวัฒนธรรมล้านนา การเลือกตั้งพื้นที่เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับธรรมชาติ โดยเฉพาะการเลือกตั้งบริเวณที่ล้ำน้ำ שבกันและเป็นเนินสูง

พิธีกรรมของความตายที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ได้แก่การเลือกพื้นที่ฝังศพ นักจะเป็นถ้าหรือเพิงพา หรือสันดอยของภูเขาสูง หรือมีดitch ไม่สามารถจะรู้ได้จากภายนอกกว่าเป็นสุสาน ตำแหน่งที่ตั้งมักจะเป็นพื้นที่ซึ่งสามารถมองเห็นทัศนียภาพได้กว้างไกล ไม่มีอะไรรบกวนด้านหน้า

3.3.4 เทคโนโลยี

สำหรับการปรับตัวด้านเทคโนโลยีนี้ มีการเลือกใช้ทรัพยากรัฐมนตรีตามดัดแปลงทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ตั้งแต่สมัยไฟลสโตชีน เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำขึ้นจะเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีพ เช่นเครื่องมือหินกะเทาะ ต่อมน้ำ การพัฒนาเทคโนโลยีในการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ เช่นภาชนะดินเผารูปทรงต่างๆ เครื่องมือโลหะ โลหะไม้ เป็นต้น รวมทั้งพัฒนาความรู้เรื่องการก่อสร้างในสมัยวัฒนธรรมล้านนา มีการสร้างอาคารโดยใช้วัสดุจากหินกรวด ธรรมชาติมากทำเป็นฐานอาคารหลักกับอิฐ เป็นต้น

ตารางที่ 3.1 เป็นตารางสรุปที่แสดงความสัมพันธ์ของการเชื่อมโยงข้อมูลทางโบราณคดี มนุษยวิทยาภายนอก และวัฒนธรรมล้านนา ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเข้มข้น ทั้งในเชิงกายภาพ และเชิงนามธรรม เช่น หินทรายที่มีลักษณะคล้ายหินทรายในประเทศจีน หรือหินทรายที่มีลักษณะคล้ายหินทรายในประเทศไทย ซึ่งสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นในการตั้งค่าตามในการวิจัย

ตารางที่ 3.1 ตารางแสดงความสัมพันธ์ของงานวิจัยด้านโบราณคดี มนุษยวิทยาภายนอก และวัฒนธรรมล้านนา ในมิติของเวลา

อายุ	โบราณคดี	มนุษยวิทยาภายนอก	วงปีไม้และสิ่งแวดล้อม
ปัจจุบัน (2546)	ถ้ำกวางปางมะผ้าในปัจจุบัน หลักหอยทราย (หลักฐานจากการทบทวน วรรณกรรม)	มองโกลอยด์ (คล้ายคนจีน) หลักหอยชาติพันธุ์ (หลักฐานจากการทบทวน วรรณกรรม)	ป่าไม้เดือนกันยายน
พุทธศตวรรษที่ 24			สภาพแวดล้อมคล้ายปัจจุบัน
พุทธศตวรรษที่ 23	สมัยวัฒนธรรม รัตนโกสินทร์ (หลักฐานจากการทบทวน วรรณกรรม)		↑↓
พุทธศตวรรษที่ 22	↑↓	↓	สภาพแวดล้อมคล้ายปัจจุบัน
พุทธศตวรรษที่ 21	สมัยวัฒนธรรมล้านนา		?
พุทธศตวรรษที่ 20	?		?
พุทธศตวรรษที่ 19	วัฒนธรรมเนินดินรูปวงกลม	มองโกลอยด์ (คล้ายคนจีน) หลักหอยชาติพันธุ์ (หลักฐานจากการทบทวน วรรณกรรม)	?
พุทธศตวรรษที่ 18		?	?
พุทธศตวรรษที่ 17		?	?
พุทธศตวรรษที่ 16		?	?
พุทธศตวรรษที่ 15	วัฒนธรรมเนินดินรูปวงกลม	?	?
พุทธศตวรรษที่ 14	สมัยวัฒนธรรมโลไม้ (ร่วมสมัยประวัติศาสตร์)	พื้นคนลักษณะคล้ายคนเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้	?
พุทธศตวรรษที่ 15	↑↓	↑↓	?
พุทธศตวรรษที่ 13			?
พุทธศตวรรษที่ 12			?

**ตารางที่ 3.1 ตารางแสดงความสัมพันธ์ของงานวิจัยด้านโบราณคดี มนุษยวิทยาภายนอก และวงศ์
ไม้ และ สิ่งแวดล้อมโบราณ ในมิติของเวลา (ต่อ)**

อายุ	โบราณคดี	มนุษยวิทยาภายนอก	วงศ์ไม้และสิ่งแวดล้อม
พุทธศตวรรษที่ 11	สมัยวัฒนธรรมโล่งไม้ (ยุคเล็ก)		
พุทธศตวรรษที่ 10			
พุทธศตวรรษที่ 9			
พุทธศตวรรษที่ 8			
พุทธศตวรรษที่ 7			
พุทธศตวรรษที่ 6			
พุทธศตวรรษที่ 5			อากาศดีขึ้นกับปัจจุบันแต่มี ความอุดมสมบูรณ์กว่า (หลักฐานคือวงศ์ปีไม้)
พุทธศตวรรษที่ 4			
พุทธศตวรรษที่ 3			
พุทธศตวรรษที่ 2			
พุทธศตวรรษที่ 1			
0			
100 (ปีนาแล้ว)			
500			
1000			
1500			
2000	สมัยวัฒนธรรมโล่งไม้ (ยุคเหล็ก) (หลักฐานคือเครื่องมือเหล็กและ โล่งไม้)	ฟื้นคืนลักษณะคล้ายคนເອເຊຍ ตะวันออกเฉียงใต้ (หลักฐานคือ ฟื้นคืนจากการ สำรวจและบุคคล)	อากาศดีขึ้นกับปัจจุบันแต่มี ความอุดมสมบูรณ์กว่า (หลักฐานคือวงศ์ปีไม้)
2500	?	?	?
3000	?	?	?
3500	สมัยวัฒนธรรมหินขัด (ยุคหินใหม่) (หลักฐานคือชิ้นส่วนหัวเรือนหิน ขัด)	?	?
4000	?	?	?
4500	?	?	?
5000	?	?	?
	?	?	?
	สมัยวัฒนธรรมหินกะเทาะ	ไม่ทราบลักษณะทางภายนอก? (หลักฐานคือโครงการระดูกคน 1 โครงการเพิงพาบ้านไร)	อากาศหนาวเย็น (หลักฐานคือ栎ละอองเรณู)

ตารางที่ 3.1 ตารางแสดงความสัมพันธ์ของงานวิจัยด้านโบราณคดี มนุษย์วิทยาภายนอก และวงศ์ไม้ และ สิ่งแวดล้อมโบราณ ในมิติของเวลา (ต่อ)

อายุ	ใบรวมคดี	มนุษย์ไทยภายนอก	วงศ์ไม้และสิ่งแวดล้อม
10000	สมัยวัฒนธรรมหินกะเทาะ (ยุคหินกลาง)	?	↑ วงศ์ไม้และสิ่งแวดล้อม
15000	สมัยวัฒนธรรมหินกะเทาะ ↑ ↑	ไม่ทราบลักษณะทางภาษาพ. (หลักฐานคือ โครงกระดูกคน 1 โครงจากเพิงพา ถ้ำลอด)	อาณาจักรเข็ม (หลักฐานคือ โลหะอ่องเรญ)
20000		?	?
25000	สมัยวัฒนธรรมหินกะเทาะ (ยุคหินเก่าตอนปลาย) (หลักฐานคือเครื่องมือหิน กะเทาะ)	?	?

3.4 ช่องว่างขององค์ความรู้

จากตารางที่ 3.1 พบร่วมกันว่ามีช่องว่างขององค์ความรู้หลายช่วง ในด้านนโยบายเรื่องพัฒนาการของสังคมและวัฒนธรรม ยังขาดข้อมูลของช่วงเวลา ประมาณ 7,000-4,000 ปีมาแล้ว 3,000-2,500 ปีมาแล้ว และช่วงระหว่างพุทธศตวรรษที่ 15-24 แม้ว่าจะมีข้อมูลบางส่วนที่เป็นผลการวิจัยจากเอกสาร แต่โครงการฯ ไม่ได้ค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีในช่วงเวลาดังกล่าว จึงเห็นว่ามีช่องว่างขององค์ความรู้อยู่ค่อนข้างมาก

ด้านมนุษยวิทยาภายนอก ยังมีช่องว่างความรู้เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของคนแต่ละช่วงเวลา ตั้งแต่ 22,000-2,300 ปีมาแล้ว แม้ว่าจะมีการค้นพบโครงกระดูกถึง 3 โครง แต่ก็ยังไม่สามารถจะวิเคราะห์ในรายละเอียดได้ เนื่องจากกระดูกอยู่ในสภาพที่แตกหัก ไม่สมบูรณ์ ประกอบกับการวิจัยทางด้านมนุษยวิทยาภายนอกเกี่ยวกับกัน การค้นพบโครงกระดูกจากแหล่งโบราณคดีด้วย จึงจะสามารถทำการศึกษาได้ เท่าที่ผ่านมาไม่พบโครงกระดูกหรือ ชิ้นส่วนกระดูกคนในช่วงเวลา 12,000-10,000 ปีมาแล้ว 5,000-2,500 ปีมาแล้ว และพุทธศตวรรษที่ 14-24 จึงทำให้ยัง ไม่มีความรู้ที่ชัดเจนว่าคนโบราณดังเดิมที่อาศัยอยู่ในอาเภอปางมะผ้ามีลักษณะทางกายภาพอย่างไร และความ หลากหลายของคนเริ่มปรากฏเมื่อไหร่ในมิติของเวลา

ท้ายสุด งานวิจัยด้านวงปีใหม่และสภาพแวดล้อม โบราณยังขาดข้อมูลในช่วงเวลา 22,000-15,000 ปีมาแล้ว 7,000-2,300 ปีมาแล้ว และพุทธศตวรรษที่ 15-22 ซึ่งโครงการฯ ไม่มีข้อมูลของนิเวศวัตถุและยังไม่ได้ค้นคว้าเอกสาร โบราณที่อาจจะบันทึกการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม นอกจากนี้การศึกษาวงปีใหม่ก็มีข้อจำกัดในเรื่องของตัวอย่างที่วิจัย การต่อذัชนีของวงปีใหม่ ซึ่งมีข้อมูลเก่าเพียงแค่ 2,200 ปีมาแล้ว ซึ่งเป็นอายุที่ได้จากการกำหนดค่าอายุทางวิทยาศาสตร์ด้วยวิธีการรับอน 14 ทำให้ไม่สามารถจะสร้างภาพของภูมิอากาศและสภาพแวดล้อมที่เก่าไปกว่า 2,200 ปีมาแล้วได้ อย่างไรก็ตี เทคนิคการวิเคราะห์ทางค้านและองเรณู โบราณวัตถุวิทยา พฤกษศาสตร์โบราณ และธรณี

สัมฐานะโน้มถ่วงที่จะดำเนินการต่อในโครงการระยะที่สอง คงจะช่วยเติมความรู้ในห้องว่างต่างๆ ของเวลาได้ และคงจะทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องวัสดุกกรของ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในอดีตได้

3.5 สรุป

การบูรณาการองค์ความรู้จากสาขาวิชา โดยมีโจทย์การวิจัยร่วมกัน ทำให้โครงการฯ สามารถตอบสนับร้องขอความรู้เบื้องต้นและสร้างความกระจง (ในระดับหนึ่ง) เกี่ยวกับคน สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม โน้มถ่วงบนพื้นที่สูงในอาเภอปางมะ莎 จังหวัดแม่ฮ่องสอน อย่างไรก็ได้ ผู้วิจัยตระหนักรู้ว่า Yang มีช่องโหว่ของความรู้อีกมากที่จะต้องทำการวิจัยกันกว่าต่อไป โดยการวิเคราะห์หลักฐานต่างๆ ด้วยวิธีวิทยาจากสาขาวิชาและต้องประเมินผลร่วมกับงานศึกษาในอดีตเพิ่มเติมก่อนที่จะแปลความและตีความ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการทำงานระยะเวลา 2 ปี จึงเป็นเพียงชิ้นส่วนเล็กของจิ๊กซอว์ของภาพรวมใหญ่ ดังนั้นผลงานวิจัยนี้จึงไม่ใช่ข้อมูลของการสำรวจหาความรู้

บทที่ 4

บทสรุป

โครงการวิจัยโนรานคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะ莎 จังหวัดแม่ฮ่องสอน “เป็นโครงการสาขาวิชาการที่นำนักวิชาการสาขาวิชานาร์วมงานโนรานคดี ไม่ได้โอนงานให้ทำโดยที่นักวิชาการต่างสาขาไม่รู้ว่าจะทำอะไร ควรจะห่ออะไร ทำให้แตกความรู้ สร้างองค์ความรู้ใหม่ทั้งสามศาสตร์ และทำให้เกิดค่าตามทางแนวคิดทฤษฎีและวิธีวิทยาในสาขาอื่นๆ ไปพร้อมกัน” (ปฐมนิเทศ เกตุทัต 2546)

สรุปผลการดำเนินงานวิจัยในระยะ 2 ปี โครงการฯ ได้ทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการทั้ง 3 ประการ ดังนี้

4.1 ผลการวิจัยที่ให้ลุ่มลึกเกี่ยวกับคน สังคม และวัฒนธรรม

โครงการวิจัยนี้เป็นโครงการที่เชื่อมโยงวิชาการต่างๆ เข้าด้วยกัน และทำการศึกษาทางโนรานคดีเกี่ยวกับคนบนพื้นที่สูง ในภาคเหนือ ซึ่งในปัจจุบันมีข้อมูลที่น้อยมาก แทนจะไม่มีการศึกษาอย่างเป็นระบบและจริงจังในพื้นที่นี้มาก่อน

ผลการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นคุณประโยชน์ที่สำคัญของโครงการนี้ (Contribution) โดยเฉพาะการสร้างภาพรวมของประวัติศาสตร์ของสังคมและวัฒนธรรมของคนบนพื้นที่สูง เพราะการศึกษายainerดีต่อเป็นการศึกษาที่แยกส่วนเฉพาะยุคสมัย และประเภทของแหล่งโบราณคดี ทำให้ไม่เห็นภาพรวมที่ชัดเจนของพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งพื้นที่ การเห็นภาพรวมทำให้ทราบว่าพื้นที่สูงนี้ไม่ใช่พื้นที่โดดเดี่ยว แต่มีร่องรอยของการปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มคนในอดีตอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่สมัยไพลสโตซีนตอนปลาย (ประมาณ 22,190 ปีมาแล้ว) จนถึงปัจจุบัน (ศูรายานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เล่มที่ 2: ภาพรวมของงานด้านโนรานคดี, เล่มที่ 3 : การสำรวจ, เล่ม 4: การขุดคันแหล่งโนรานคดีเพิงพาบ้านไว้, เล่มที่ 5: การขุดคันแหล่งโนรานคดีเพิงพาบ้านไว้)

ผลการกำหนดอายุด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์จากแหล่งโนรานคดีเพิงพาบ้านไว้ และเพิงพาถ้ำลอดคือว่าสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญเกี่ยวกับอายุสมัยทางโนรานคดีสมัยไพลสโตซีนและไฮโลซีนของประเทศไทย และอาจใช้ตัววันออกเฉียงได้ เนื่องจากในปัจจุบันมีแหล่งโนรานคดีในประเทศไทยที่ดำเนินงานโดยนักโนรานคดีชาวไทยที่มีการกำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์ด้วยวิธีการนับอน 14 ซึ่งสามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูลที่เป็นจำนวนที่น้อยมาก

นอกจากนี้ การพบคันโครงกระดูกคนของ “คนปัจจุบัน” (*Homo sapiens sapiens*) จำนวน 3 โครงซึ่งมีอายุเก่าที่สุดในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 2 โครงขุดพบจากแหล่งโนรานคดีเพิงพาถ้ำลอด อายุ 13640 ± 80 (Beta-168224) ปีมาแล้ว และ 12100 ± 60 (Beta-168223) ปีมาแล้ว และ จำนวน 1 โครงจากแหล่งโนรานคดีเพิงพาบ้านไว้ อายุ 9720 ± 50 (Beta-168217) ปีมาแล้ว ข้อมูลเกี่ยวกับกระดูกคนเป็นข้อมูลที่สำคัญต่อการศึกษาเรื่อง วิวัฒนาการของ “คน” ที่อยู่ในประเทศไทย ซึ่งปัจจุบันเรามีความรู้อยู่น้อยมาก และเป็นจักษอรที่สำคัญในการจัดลำดับวิวัฒนาการของคน “ก่อนที่จะเป็นคนไทยในปัจจุบัน” รวมทั้งสร้างความกระจั่งในเบื้องต้นเกี่ยวกับคนเจ้าของวัฒนธรรมโนรานใหม่ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่โดดเด่นของอำเภอปางมะ莎 จังหวัดแม่ฮ่องสอน ว่ามีลักษณะทางภาษาที่แตกต่างไปจากคนปัจจุบันที่อาศัยอยู่ในอำเภอปางมะ莎ในขณะนี้ การสร้างความกระจั่งในเรื่องนี้จะก่อให้เกิด